

TOOLISKOJA TEATAJA

TOOLISVANEMATE JA NÕUKOGUDE HÄÄLEKANDJA

VEEBRUAR 1938

Nr. 2

2. AASTAKÄIK

SISU: 1. M.: Leopold Johanson 50-aastane. 2. A. Petrov: Tööliskonna majanduslikke päevaküsimusi. 3. Vaba-kutseühingulise liikumise ja struktuuri põhilauseid. 4. L. Johanson: Töökaitse ja käsitöölised. 5. Onebody: Maa-aluste riigist. 6. K. Klimann: Ehitustööliste olukord ja kutseühing. 7. A. Renning: Majanduslik ringvaade. 8. Ülevaade Tööliskoja tegevusest. 9. Ühistegevusnrk. 10. 40-tunniline tööpäeval. 11. Uusi sotsiaalseadusi. 12. Käitiste elu. 13. Nõuandenurk.

L. Johanson

EESTI VABARIIGI 6. KLASSILOTERI PLAAN

<p>I klass</p> <p>Loosimine 30. ja 31. märtsil 1938. a.</p> <p>Suurim võit Kr. 25.000</p> <p>(õnnelikul juhul)</p>	<p>II klass</p> <p>Loosimine 28. ja 29. aprillil 1938. a.</p> <p>Eelmise klassi pilette vahetamine lõpetatakse 22. aprillil 1938. a.</p> <p>Suurim võit Kr. 25.000</p> <p>(õnnelikul juhul)</p>	<p>III klass</p> <p>Loosimine 30. ja 31. mail 1938. a.</p> <p>Eelmise klassi pilette vahetamine lõpetatakse 23. mail 1938. a.</p> <p>Suurim võit Kr. 25.000</p> <p>(õnnelikul juhul)</p>	<p>IV klass</p> <p>Loosimine 2., 3., 4., 5., 6., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 15., 16., 17. ja 18. augustil 1938. a.</p> <p>Eelmise klassi pilette vahetamine lõpetatakse 26. juulil 1938. a.</p> <p>Suurim võit Kr. 80.000</p> <p>(õnnelikul juhul)</p>
<p>Kr. Kr.</p> <p>1 preemia 10.000—10.000</p> <p>1 võit 15.000—15.000</p> <p>1 " 7.000—7.000</p> <p>1 " 5.000—5.000</p> <p>2 võitu à 3.000—6.000</p> <p>10 " 1.000—10.000</p> <p>10 " 500—5.000</p> <p>10 " 200—2.000</p> <p>25 " 100—2.500</p> <p>120 " 20—2.400</p> <p>1000 " 10—10.000</p> <p>3820 " 5—19.100</p> <p>5000 võitu + 1 pr. = 94.000</p>	<p>Kr. Kr.</p> <p>1 preemia 10.000—10.000</p> <p>1 võit 15.000—15.000</p> <p>1 " 7.000—7.000</p> <p>1 " 5.000—5.000</p> <p>2 võitu à 3.000—6.000</p> <p>10 " 1.000—10.000</p> <p>10 " 500—5.000</p> <p>10 " 200—2.000</p> <p>25 " 100—2.500</p> <p>150 " 20—3.000</p> <p>1200 " 10—12.000</p> <p>3590 " 7—25.130</p> <p>5000 võitu + 1 pr. = 102.630</p>	<p>Kr. Kr.</p> <p>1 preemia 10.000—10.000</p> <p>1 võit 15.000—15.000</p> <p>1 " 7.000—7.000</p> <p>1 " 5.000—5.000</p> <p>2 võitu à 3.000—6.000</p> <p>10 " 1.000—10.000</p> <p>10 " 500—5.000</p> <p>10 " 200—2.000</p> <p>25 " 100—2.500</p> <p>100 " 30—3.000</p> <p>1000 " 12—12.000</p> <p>3848 " 9—34.632</p> <p>5008 võitu + 1 pr. = 112.132</p>	<p>Kr. Kr.</p> <p>1 preemia 30.000—30.000</p> <p>1 võit 50.000—50.000</p> <p>1 " 25.000—25.000</p> <p>1 " 15.000—15.000</p> <p>2 võitu à 10.000—20.000</p> <p>2 " 7.000—14.000</p> <p>4 " 5.000—20.000</p> <p>10 " 3.000—30.000</p> <p>15 " 2.000—30.000</p> <p>50 " 1.000—50.000</p> <p>50 " 500—25.000</p> <p>260 " 100—26.000</p> <p>1015 " 30—30.450</p> <p>44837 " 9—403.533</p> <p>46.248 võitu + 1 pr. = 768.983</p>
<p>Pileti hind klassiviisi ostes iga klass 2 krooni; kõik 4 klassi korriga ostes 8 krooni.</p> <p>Poolpileti " " " 4 " 4 " 4 " 4</p> <p>Piletiraam. (4 pil.) hind klassiviisi " " " 8 " 4 " 4 " 4</p> <p>Poolp.-raam. (4 poolpil.) hind klassiviisi ostes iga " 4 " " " 4 " 4 " 4</p> <p>Kes soovib osta teise, kolmanda või neljanda klassi pileti, ilma et tal oleks eelmise klassi piletit, peab maksma ka kõigi eelmiste klasside hinna.</p>	<p>Klassiviisi müüakse pileteid Riigi Klassiloterij pilette müügikohtades, pankades, postiasutustes jne. Iga klassi pilette müük algab eelmise klassi võitude nimekirja avaldamisest ja kestab looisimist. Pileteid kõigi nelja klassi jaoks korriga müüakse ainult pilette keskmüügikohtas Riigi Trüükikojas, Tallinnas, Niine tän. 11. Postiteel saadetakse pileteid välja pilette keskmüügikohtast Riigi Trüükikojast Tallinnas, kui tellija on saatnud ette pileti hinna ja saatetulu 10 senti iga saadetise kohta. Lunasaadetisena postiteel saadetakse pileteid välja ainult klassiviisi keskmüügikohtast, kui tellija on saatnud ette lunasaatekulu 25 senti hiljemalt 20 päeva enne looisimist.</p>	<p>Võidu korral I, II või III kl. võidavad pilettiraamatus kõik 4 piletit, sest iga võitnud raamatu numbri kohta loositakse selle raamatu 4 pileti vahel välja 4 võitu.</p> <p>IV kl. langeb igale raamatu lehele kindlasti üks võit, mis loositakse kohe selle raamatu 4-ja pileti vahel.</p>	

Tööliskoja Seataja

Tööliskoja häälekandja

VEEBRUAR 1938

Nr. 2

II aastakäik

Tellimishind: aastas . . Kr. 1.50 1/2 aastas. „ —.75 1/4 „ . „ —.40 Üksiknumber 15 s.	Ilmub kord kuus vähimalt 24 lhk. suuruses. Vastut. ja tegev toimet. koja peasekret. Ilmar Rebane. Toimetus ja talitus: Tallinnas, Toompst. 17a—13, telefon 470-36. Toimetaja kõnetunnid äripäeviti, välja arvatud laupäev, kella 5—7 õhtul.	Kuulutuste hind: lehek. . Kr. 30.— 1/2 lehek. „ 15.— 1/4 „ . „ 8.— 1/8 „ . „ 5.—
--	--	---

Leopold Johanson 50-aastane

Sugemeid Eesti tööliikumise ajaloost

UHE VOITLEVA SOTSIAALPOLIITIKU ELUTEE

Eesti tööliikumises tuntud sotsiaalpoliitik ja tegelane Leopold Johanson sündis 15. veebruaril 1888. a. Tartus. 50 aastat vanaks saava mehe elukäik on olnud täis võitlust inimõiguste jaluleseadmise ja tööliste ning laialdaste rahvahulkade elujärje parandamise eest.

L. Johanson sattus juba noorena, 15-aastasena, tööliikumisse. Ta kasvas Tartus ja õppis seal trükiladumist. Tema noor-iga möödus revolutsioonilisel ajal, tööliikumise tõusu ajal. Tööliklass ärkas ka pühal Venemaal. Streikide laine ulatus linnast linna. Streigiliikumine oli tugev ka Baltimail, töölistes ärkas enesetunne ja iseteadvus. Vene tsaristliku monarhia aluseid õnestasid suure revolutsiooni eellained. Sotsialistlik ja revolutsiooniline liikumine tõrjus välja ka trükitoölaliste keskest tsunftivaimu, mis varem sai toitu saksluselt. „Jumal õnnistagu kunsti“ asendati loosungiga „Kõigi maade proletaarid, ühinege!“ Vene üliõpilased tõid Tartu noortööliste keskele revolutsioonilist vaimu, andsid neile kasutada oma seltside raamatukogud, õpetasid neid ja pidasid neile „põranda all“ loenguid. Seda tegid ka mõningad eesti üliõpilased. Juba alaealisena võttis L. J. koos teiste tööõpilastega osa neist loengust. Tal tuli laduda salatrükikojas proklamatsioone. Kõigist streikidest, mis tol ajal haarasid ta töökaaslasi, võttis L. J. osa, sealjuures nii mõnestki juhtivalt. Tol ajal olid trükitoölised organiseeritud üle-baltimaaliselt graafika kunstiala tööliste kutseühingusse, mille juhatuse asukohaks oli Riia. Sel ühingul olid esindajad teistes linnades. 1911. a. oli L. J. Tartus selle kutseühingu esindajaks. Kutseühingu kongressid, mis kandsid ärevat iseloomu ja kus tuli kokkupõrkeid politseiga, peeti Riias. Sellest kongressist võttis L. J. ühes kahe teise trükitoölisega osa Tartu trükitoölaliste esindajana. Kui üks trükitoölaliste organisatsioon suleti, asutati peagi teine. Esirinnas sammusid Riia trükitoölised. Hiljem tekkisid kohalikud kutseühingud.

Üks pikemaist streikidest oli Mattieseni

trükikojas. Arvestades vangistamist, valiti kahekordne streigijuhatus. Esimesest juhatuses vangistati kolm töölist, neljas põgenes Rootsi, kus ta töötab praegu omal alal hinnatud ja tubli jõuna. Streik selle läbi ei nurjunud. Vangistatute asemele astus teine koosseis, kuhu kuulus ka L. J. Streik lõppes vahekohtuga, mis oli Eestis esimesi. Vahekoht juhatas prof. Miklaževski, tööandjaid esindasid adv. v. Broecker ja tööstur Unger, tööliisi üliõp. Jüri Vilms ja Riia trükitoölaliste ühingust Novakovsky. Osa tööliste nõudmistest rahuldati.

Tol ajal kasutati vähemais trükikodades armutult ja väga raskeis tingimuis alaealiste tööjõudu. Noorte kaitseks astus välja L. Johanson. L. J. kirjeldas M. H. trükioõpilaste seisukorda ajalehes. Tekkis protsess. Riia ringkonnakohus ja kohtupalat mõistsid L. J. õigeks.

Trükitoõlisena töötas L. J. Helsingis ja Tartus, olles ka Helsingis kutseühingu liige.

23-aastasena asus L. Johanson edasi õppima õhtukeskkooli kursusel, samal ajal töötades alul trükitoõlisena ja hiljem „Postimehe“ reporterina. Kuid siin tõmbas streik ta ajakirjaniku kutsesest ja edasiõppimisest kriipsu läbi. Tuli trükitoölaliste streik. Nõuti, et ka L. J. asuks streigi ajal ladumistöõle, et ajalehte välja anda ka streigi ajal. Kuigi L. J. ei olnud enam trükitoõline, keeldus ta siiski streigimurdja ülesandeid täitmast ja lahkus päeva-pealt teenistuskohalt. Kaotades sissetuleku, tuli tal elada hulk aega töötuna ja katkestada õppimine, viimast kursust pooleli jättes. Hiljem, aastate järele, jätkas ta õppimist Tallinna kolledžis, kuid ka siin tulid takistused, mis lõpetasid peagi õppimise. Vahepeal õppis L. J. raamatupidamise kursustel.

Kui 1914. a. alul asutati Tartus üldhaigekassa, kutsusid töölised vastu tööandjate tahtmist L. J. sinna asjaajajaks, mis tekitas kokkupõrke tööliste volinike ja tööandjate esindajate vahel.

Leopold Johanson trükitöölisena

Tartu Üldhaigekassas töötas L. J. kuni 1919. a., mil ta täitis lühemat aega Tartu-Valga-Võru-Petseri töökaitsekomissari ülesandeid. Siit määrati ta Tööhoolekandeministeeriumi kindlustusajade toimkonna juhatajaks, kust ta siirdus rahvaesindustöele.

Revolutsioonipäevil toimetas L. J. „Töölise ja soldatite nõukogu Teatajat“ ja võttis Tartu tööliste esindajana osa esimesest ülevenemaalisest nõukogude kongressist Peterburis Tauria palees.

Kui M. Martna asutas Eesti sotsiaaldemokraatliku tööliste partei, oli L. J. üks esimesi liikmeid, kuna ta ka varem kuulus sotsiaaldemokraatlikku parteisse.

Alates 23. aprillist 1919. a. on L. Johanson Asutava Kogu ja riigikogude liige. Riigikogus töötas ta peamiselt sotsiaal- ja rahanduskomisjonis, olles paljude sotsiaalsete seaduste, nii hoolekandeseaduse, laste, alaealiste ja naiste töökaitse j. t. seaduste aruandjaks. Ta on ise esitanud rea töökaitse- ja sotsiaalkindlustuse seaduste eelnõusid, milledest terve rida võeti vastu, muuseas ka tööstusettevõtteis trahvirahade kaotamise seadus. Peale parlamenditöö jätkus L. J.-l alati aega pida loenguid ja kõnesid töökaitse ja sotsiaalkindlustuse üle.

L. Johanson on jäänud kogu aeg truuks ajakirjandusele, ta töötas umbes 15 aastat sotsialistlike lehtede toimetustes. Oma elu jooksul ta on pidevalt käsitelenud sotsiaalpoliitilisi, töökaitse ja sotsiaalkindlustuse küsimusi ajalehtedes ja ajakirjades kuni tänapäevani.

Oma valitsustööst võttis ta osa varem Tartus, hiljem Tallinnas linnavolinikuna.

Vabariigi Valitsuse liikmeks ta oli 4. detsembrist 1928. a. kuni 9. juulini 1929. a., olles haridus- ja sotsiaalministri kohal. 1. novembrist 1932. a. kuni 18. maini 1933. a. ta oli teedeministriks. Valitsuse liikmena on Johanson püüdnud oma alal teostada uuendusi, niipalju kui lubasid vastavad poliitilised olukorrad ja lühike tegevusaeg. Tema ministriks

olekul pandi kehtima ka kollektiivlepingute ja pagaritöö alal öötöö keelu seadus.

Viimase seaduse kehtimapaneku teenena valiti Johanson Tallinna toidu- ja maitseainete tööliste ametiühingu auliikmeks. Haridus- ja sotsiaalministrina kaotas ta eksamid klassist klassi minekul ja ülikoolis hakati tööõiguse üle pidama loenguid. L. Johanson sotsiaalministriks oleku ajal asuti ka tööliste elu ja tervise kaitse ja õnnetuste vältimise seaduse eelnõu väljatöötamisele, mis alles nüüd on saanud seaduseks. Ka pandi kehtima töökaitse seaduste rikkumise eest administratiivkaristamise seadus.

Teedeministriks oleku aeg langeb ühte raskeima majandusliku kriisi ajaga Eestis. Johanson ministriks olekul korraldati suuremas ulatuses avalikke töid kui kunagi varemalt. See aitas vähendada suurt puudust tööiskonnas. Osa töodel makseti kutsetöölise palk. Raudteetöölisele pandi kehtima 47-tunniline töö-nädal, mille eest L. J. valiti raudtee tee- ja ehituste kuu- ja alatise päevatöölise kutseühingu auliikmeks. Tema ministriks olekul alustati ka Valga-Tõrva-Pärnu raudtee ehitamise plaanidega, aeti isegi siht, kuid tema lahkudes jäi küsimus seisma ja on alles viimasel ajal uuesti üles kerkimas. Samal ajal tehti ka Teedeministeeriumi kaudu saadud krediitidega hulk maaparandustöid, ehitati lennuväli ja teostati teisi tarvilisi avalikke töid.

Samuti esitas Johanson rahvaesindajana riigikogule vanaduse ja invaliiduse, leskede ja vaestelaste kindlustusseaduse eelnõu, samuti vallaste kaitse, äriteenijate töökaitse ja rea teisi töökaitse ja sotsiaalkindlustuse seaduse eelnõusid.

Teedeministriks oleku aeg, hoolimata sellest, et see kestis ainult 7 kuud, jäi erilisel raudteelastele meele. Johanson lahkmisel ministri kohalt kirjutas raudteelaste häälkandja „Side“ nr. 5 1933. a. Johansonist kui populaarseimast teedeministriks, kes oma otse ja inimliku käitumisega võitis kõikide poolehoidu, kellel oli temaga ametialalisi kokkupuuteid, tema poolt pandi kehtima vahetuslike teenijate kohta puhkepäevade määrus ja parandati märksa riidevarustamise määrust kava, samuti normeeriti ümber rongi- ja veduriteenijate tasud, kuid majandusministri vastuseisemise tõttu ei pääsnud need tookord kehtivusele. Raudteelaste töölisnõukogudele võimaldati priipiletite saamine korduvate sõitude puhul, samuti võimaldati töölisnõukogudel osa võtta korteriuurimise, eksamineerimise ja puhtusekomisjonist, kutseühingutel võimaldati osavõtt kaebuste selgitamisel uurimiskomisjonidest. Teenijate kasuks muudeti priiveo määrust ja vastavalt teemeistrite kutseühingu soovidele suurendati teemeistritele kontoritööde tegemiseks antavate tööpäevade arvu. Pealeselle esitati Vabariigi Valitsusele rida ettepanekuid mitmesuguste määruste ja seaduse-eelnõude kujul, mille aluseks olid võetud raudteelaste kutseühingute ja kongressi sellekohased ettepanekud.

1924. a. alates töötab Johanson Eesti Haigekassade Liidus sotsiaalpoliitilise kuukirja „Töö ja Tervis“ tegeliku toimetajana, viimased aastad ka sekretärina. Peale avaldatud artik-

lite ajalehtedes ja ajakirjades sotsiaalpoliitiliste küsimuste kohta on ta avaldanud töökaitse ja sotsiaalkindlustuse üle eribroüüre, mis olid esimesi eesti keeles.

Kunagi pole Johansonil aeg liig hiline või liig varajane, kui küsimuses on tema ülesanded.

Tööliskojas on L. J. sotsiaalpoliitilise toimikonna liikmeks.

L. J. töötades parlamendis ei kaotanud kunagi sidet töölistega ja ta võis tööliste koosolekuil kõnelda ka siis, kui need midu enamusel olid sotsialistidele vaenulised.

Nagu noores eas lõikas ta ise läbi oma elu rahuliku käigu, kui seda nõusid tööliste huvide, et toetada oma endisi kutsekaaslasi streigivõitluses, seejuures ohvriks tuues oma teenistuskoha ja tuleviku väljavaated oma tööks pidamistele, nii on ta ka hiljem sattunud vastollu isegi oma endiste parteikaaslastega, kui nende seisukohad ja suhtumine kutseühingu-

lisse liikumisse, sotsialistlikesse ja demokraatlikesse põhiküsimusisse osutused ebaõiglasiks. Sellegi nädalalehe veergudelt, kus praegu püütakse L. J.-le anda hoope, loeme varemast aastakäikudest küllalt kiitvaid ja hindavaid ülevaateid L. J.-i tegevuse kohta, isegi alles 5 aastat tagasi. Vahepeal ei ole L. J. oma seisukohti muutnud, ei suuda teda ka sellele sundida need mustamised ja see insinuaatsioon, mis ta vastaste poolt tarvitusele võetakse.

Käidud tee, mis inimeas küllalt pikk, ei ole L. J.-le olnud kerge, tal on ka isiklikus elus olnud palju kaotusi, kuid ta ei ole veel väsinud ja jätkab võitlust sotsialistlike põhimõtete ja tööliikumise töökava teostamise eest. Eelolevatel valimistelgi kandideerib L. J. tööliste soovil 8. ringkonnas.

Tugev käepigistus ja austusavaldus vanale võitlejale.

M.

Tööliskoja majanduslikke päevaküsimusi

A. PETROV'i raadioloeng

Eesti töölistkonna elutase vajab tõhusat tõstmist. Iga samm selles suunas nõuab pingutust. Kui töölistkond on ise loid ja organiseerimatu, siis võib paranemise asemel tulla halvenemine, võib nimelt palkade või hindade arvel väheneda tööliste ostujõud.

Kuidas teostada olukorra parandamist, selles suhtes on töölistkond jõudnud selgetele ja ühistele seisukohtadele.

Kõige tähtsamaks nõudmiseks on palgaolude parandamine ja palgasajate ostujõu tõstmine. Vastuvaidlematu tõsiasi peaks olema, et majandusliku tõusu kasudest peaksid vastavalt osa saama ka palgalised. Pealegi tuleb mees pidada, et meie rahvamajandusliku sissetuleku jagunemine tööstuse osas ei ole palgalistele nii soodus kui teistes riikides; teiste sõnadega — palga osa toodangust on võrdlemisi väike. Seepärast töölistel on veendunud, et palgataseme tõhus tõstmine on võimalik tööstuse tõelise kandevõime alusel ning et madalaid palku ei tohiks vabandada majanduse vaesusega; hoopis vastupidi — rahvamajanduse huvides on palgaliste ostujõu tõstmine.

Mida mahukam on siseturg, seda sügavmini seisab majanduse laev vees ja seda vähem ohtlikud on talle väliskonjunktuuri mõjutused. Kui praegu räägitakse Eesti tööstuse tõusust, Eesti industrialiseerimisest, siis on selge, et arenenud tööstus eeldab ka tõusvat ostujõudu.

Peale majandusliku tähtsuse omab see ka suure sotsiaalse tähtsuse. Surevuse % Eesti töölistkonnas on, võrreldes teisi rahvakihtidega väga suur. Nimelt on surevuse koeffitsient Eestis töölistel ca 36% teiste kutsete ca 15% ja vähema vastu. Et osa tööliste surevust langeb töötingimuste ja tööruumide ebasanitaarsete olude arvele, on vaidlematu, kuid et surevuses väga suurt osa etendavad ka toitluse ja korteriolud, on samuti tõsiasi.

Meie tööliste korterioludest annab statistika selge ülevaate. Suurem osa palgalisi on sunnitud elama tuba-köök-kortereis. Statistilisil andmeil moodustab korteri üüri hind tööliste keskmisest palgast tuba-köök-korteri 20%, toa ja eraldi köögiga korteri 25% ja kahe toa ja köögiga korteri 35%. Nii on töölistel sunnitud elama ruumides, kus ebatervislikud olud mõjuvad eriti töölistelaste tervislikule seisundile. Rahva väikest liivet ei saa tõsta moraali jutlustamise ja avalike kohutega vallaliste ja lastetute üle, vaid majandusliku ja sotsiaalse olukorra parandamisega. Palkade tõstmine on üks nendest abinõudest, kuid sellega peab kaaslema ka võitlus põhjendamata elukalliduse tõusu vastu. Töölistel ei saa loomulikult pidada, kui iga vähimagi palgakõrgenduse puhul tõstetakse korteri üüri hindu.

Et praegugi on inimesi, kes otsivad tööle saamise võimalusi, siis on endastmõistetav, et see arv tagasilöökkide — kriisi — ajal suureneb. Et säilitada rohkem inimtööjõudu tööprotsessis, püstitas töölistvanemate konverents nõude tööaja lühendamiseks 40 töötunnini nädalas ühes endise 48-tunnise nädalalpalga säilitamisega, eskätt tekstiil- ja trükitööstuses, kus tööpuuduse oht on eriti suur.

Tekstiiltööstuses on praegu teoksil laialatuslik ratsionaliseerimine, mille mõte seisab selles, et võimalikult rohkem ära kasutada iga tööliste tööjõudu, vähendades sellega tööliste arvu tööstuses. Selle tulemusel töölisteliste arv väheneb. Sel ei tarvitseks olla rahvamajanduslikult raskeid tagajärgi, kui vabatenud töölistel saaksid siirduda teistele aladele. Tegelikult seda ei ole. Näiteks tekstiiltöölise ei kõlba tavaliselt põlevkivikaevuriks ja töölt vabanevad enamasti vanemad töölistel, keda ei taheta mujale tööle võtta. Vastuvahendiks peabki siin olema 40-tunnise töölistel nädala sisseseadmine.

Kuid tööaja lühendamine ei ole küllaldane vahend tööpuuduse täieliseks ärahoidmiseks. Tööline töötades on kaasa aidanud majanduslikule tõusule, tööstuse reservide kogumisele. Tööpuuduse puhul peab tema elamisvõimaluste alahoidmiseks leitama võimalusi reservide kogumisega. See on teostatav tööpuuduse vastu kindlustamise kaudu.

Iga päev näeme, et töölisi, kes oma parima tööjõu on annud ühiskonnale, langeb välja tööliste hulgast. Kui arvata maksimaalseks töölise töövõime määraks 60 aastat, siis statistilised andmed näitavad, et 60-a. ja vanemate tööliste arv on haigekassades meestöölisil ligi 1800 ja naistöölisil ümarguselt 500. Kui suur on nende tööliste üldarv, selle kohta puuduvad lähemad andmed.

Töölise surmaga jäävad tema toita ja ülalpidada olnud lapsed ja naine saatuse hoole. Nende ainsaks hoolitsejaks on hoolekande- ja heategevad asutused. Kuid ka nende abi ei ole küllaldane selleks, et vähegi kindlustada äraelamist.

Tuleb panna kehtima vanaduse, invaliiduse ja järelejäänute kindlustamine.

Valitsus on asunud selle teostamisele ja sotsiaalminister on annud lubaduse selle seaduse kehtimapanekuks hiljemalt 1938. a. kevadel. See on suur reform. Olgu aga tähendatud, et vanaduse kindlustuse kavatses 65-a. vanus tundub kõrgena. Pealegi on meil rida tööstusi — põlevkivitööstus jne. — kus tööolud eriti mõjutavad invaliidisust. Väga oluline on praegu ja lähemate aastate jooksul tööprotsessist väljalangevate tööinvaliidide ja vanade küsimus. Töölistekojas arvates peab see küsimus olema lahendatud seaduse ülemineku eeskirjades. Sellekohane konkreetne ettepanek on koja poolt esitatud valitsusasutustele. Tööline vajab vähimalt kord aastas pikemat palgalist puhkust. Ka meil on paljude riikide eeskujul kehtima pandud palgalise puhkeaja seadus. Selle seaduse parandamise ja täiendamise vajadust on tunnustatud ka Sotsiaalministri poolt.

Tööliskonna nõue on, et palgaline puhkus oleks võimaldatud kõigile töölisile — mitte 7 päeva, nagu praegu, vaid 12 tööpäeva aastas, ilma võimaluseta puhkust asendada rahalise tasuga.

Tööliskond on teadlik sellest, et nende nõuete elluviimine on raske ülesanne. Kaubandus-tööstuskoja käesoleva aasta tegevuse ülevaade näitab, kui suurt rõhku sealpool pannakse organiseerimistöele. Ka tööliskond on kõigis maades sunnitud olnud oma huvide kaitseks koaleeruma ja ellu kutsuma ülemaailmse keskuse. Meie armastame tihti tuua näiteid teiste maade tööliste palga- ja sotsiaaloludest. Need ei ole neile iseenesest sülle langenud. See on pika, vaearikka ning püsiva töö ja võitluse vili.

Kuid selleks, et võitlus oma asutuste ja õiguste eest võiks areneda seaduslike vahenditega, on eeltingimuseks vastavad vabad ja iseseisvad organisatsioonid. Ainult vabad tööliskonna organisatsioonid on suutelised tõstma tööliste teadvust. Kutseühingute kaudu korraldavad töölisel oma suhteid tööandjatega ühislepingute alusel, kus mõlemad pooled on tõeliselt ühevõrdsed, kus tööline on kaitsitud tööandja ülevõimu vastu. Ühistegelise organiseerimise kaudu saab tööliskond kaasa rääkida hindade kujunemisel, saab kaitsta saavutatud palgatõusu elukalliduse vastu.

Mida paremini on vabalt, iseseisvalt organiseerunud ühiskond, seda täielisem on sotsiaalne õiglus. Eeltingimuseks aga on siin töölisorganisatsioonide vabadus ja rippumatus.

Töölisvanemate üleriiklik konverents möödunud aasta kevadel on ka seda eriti alla kriipsutanud ja rõhutanud oma vastavas otsuses.

Nende otsuste täitmine aitaks tunduvalt kaasa võimaliku kriisi teravuste vähendamiseks, suurendaks sotsiaalset õiglust ja heaolu ja viiks lähemale ka tööliskonda, kes moodustab 36% meie rahvastiku üldarvust, sotsiaalsele õiglusele.

Vabakutseühingulise liikumise ja struktuuri põhilauseid

Töölistekojas juhatus on fikseerinud alljärgnevad põhimõtted, mille alusel tuleks hinnata kutseühingulist vabadust ja sõltumatust ja kutseühingut vabaks ühinguks. Need põhimõtted on heaks küdetud ka üleriikliku ulatusega kutseühingute poolt ja aitavad kergendada seisukohavõtmist kutseühingute kavatsitava reformi suhtes.

1. Mõiste.

Töötajate kutseühinguks nimetatakse vähimalt kolme töötaja vabatahtlikku ühendust töötajate kutseühishuvide käsitlemiseks.

2. Koostis.

a) Töötajate kutseühing on töötajate ühendus. Töötajate ühenduse mõiste sisaldab endas kolm momenti. Esiteks, töötajate kutseühingu liikmeiks on vahetult töötajad, mitte organisatsioonid või teised ühingud. Sel juhul on tegu juba töötajate liidu või keskliiduga, mitte ühinguga.

b) Teiseks, töötajate kutseühingu liikmeiks võivad olla ainult töötaja d. Järelikult ei ole töötajate kutseühinguga tegu siis, kui ta liikmeskonda võivad kuuluda isikud, kes ei ole töötajad, eriti aga, kui ta liikmeskonda kuuluvad töö-

andjad. Üldiselt on aga lubatud, et kutseühinguisse võivad kuuluda passiivliikmeina endised tööandjad. Töötud arvestatakse võrdseiks töötajatega, kuna tööandja, kes on samaaegselt töötaja, võib sellena kuuluda vastavasse kutseühingusse. Ei loeta aga kutseühinguiks n.-n. tööühinguid, mis koondavad niihästi töötajaid kui ka tööandjaid.

c) Kolmandaks, töötajate kutseühing peab olema töötajate kui niisuguste ühendus. Ses mõttes peab töötajate kutseühing olema ühiskondlikult vastandpooleks tööandjale. Võime olla sotsiaalseks vastandpooleks tööandjale eeldab aga töötajate kutseühingu täielist sõltumatust tööandjast, niihästi aineliselt kui ka organisatsiooniliselt ja vaimselt, et ühing võiks langetada oma otsused vabalt. Järelikult ei ole n.-n. kollased ametiühingud ja tihti ka n.-n. käitisühingud mitte töötajate kutseühingud, samuti ka n.-n. riiklikud ametiühingud, sest töötajate kui niisuguste ühendus peab olema sõltumatu ka riigivõimust.

3. Eesmärk.

Töötajate kutseühing on ühendus kutseühishuvide käsitlemiseks. Ühiskutsehuvide käsitlemise tunnus haarab endasse kaks mõistet, vastavalt nendele töötajate kutseühing on esiteks töötajate teatud ühiskutse ühendus ja teiseks töötajate kutseühing on majanduslik ühendus, olenevalt sellest, kas lähtuda töötajate kutseühingu kutseühingest koostisest või majanduslikust sihist.

a) Töötajate majandusliku ühendusena kutseühing käsitleb töötajate majanduslikke küsimusi. Viimaste all tuleb mõista seesuguseid küsimusi, mis on seotud töötajate õiguste ja huvidega suhteis, millesse nad astuvad tööandja kui niisugusega, s. o. sõltuvas töösuhtes. Need majanduslikud küsimused on aga kutseküsimused, töötajate kutse ühishuvid, mitte üksikute töötajate erihuvide summa. Et sellane ühishuvi oleks antud, ei ole nõutav, et esineks massihuvi, ka üksikute töötajate huvid võivad moodustada ühishuvi.

Töötajate kutseühing on aga kutseühing niivõrd, kuivõrd ta tegeleb majan-

duslike küsimustega. Tegeleb ta ka veel teiste küsimustega, siis see asjaolu ei riiva ühingu kutseühingu loomust. Ühingu kutseühingu loomus määrab ta põhikirja alusel. Töötajate ühenduse põhikiri, mis määrab selle ühenduse sihi majanduslikuks, loob seadusliku eelduse selle kohta, et on tegu kutseühinguga.

b) töötajate kutseorganisatsioonina kutseühing peab rajanema kutsele, nimelt ühiskutsele, ja mitte käitisele. Kutseühing on sellekohaselt kas: a) teatud tööstusharu tegelevate töötajate ühing (n. metallitööstöölised) või b) teatud kutsealal tegelevate töötajate ühing (n. ehitustöölised) või c) töötajate kui üldkutse ühing (üldühing). Erandi moodustavad endast vaid käitised, harilikult hüglakäitised, mis kujutavad tervet tööstusharu (n. raudteed jne.), üldiselt aga kutseühing peab ulatuma üle ühe käitise piiride. Ühe käitise ühinguil (Werkvereine) ei ole kutseühingu võimeid, n. tariifivõimet.

4. Sisemine korraldus.

a) Kutseühing toimib põhikirja alusel, millega liitumine võimendamine peab olema täiesti vaba. Kutseühing toimib vaba enesekorralduse alusel ja ainult oma organite järelevalvel.

b) Kutseühingu organid peavad moodustuma ühingu liikmete demokraatlikul alusel toimivate vabade valimiste teel.

c) Kutseühingu rahalised vahendid saadakse liikmemaksudest, ühingu ettevõtteist, annetustest. Toetus, mis tingib järeldusi ühingu vaba sõltumatuse ja isetegevuse suhtes, kaotab ühingu vabaduse.

5. Ühingute liidud ja rahvusvahelised liidud.

Kutseühingu liidu mõiste. Kutseühingute liidu all mõistetakse vähimalt kahe kutseühingu ühendust kutseühishuvi taotlemiseks.

Ühinemised liitudeks sünnivad kas territoriaalsel, kutseühingul või maailma-vaatelisel alusel.

Ühingute liidu kohta käivad kõik eespoolsed tunnused, eriti ka vabadus liitu astuda või mitte astuda.

Töökaitse ja käsitöölised

L. Johanson.

Käsitöölisele on seni töökaitse seaduse normide rakendamine olnud raskepärane. Siin on takistuseks kõigepealt käitiste hulk ja väiksus, mis töökaitse järelevalvele praegusegi koosseisu juures annab ülesandeid, mida täita ei suudeta. Ka on just käsitöökäitiste valdajate keskel arusaamine elava tööjõu kaitse vajadusest liig piiratud, üha tuleb nende koosolekult kuuldavale häälile, mis nõuavad praegusegi töökaitse piiramist ja isegi kaotamist. Toome näiteks kas või viimasegi ülemaalse koosoleku, mis peeti Viljandis, kus kõneldi sellest, et kehtiv tööaja seadus ja selle alusel ületunnitööde piiramine ei ole käsitööstuse seisukohalt vastuvõetav. Sealpoolset arusaamatust iseloomustab ka samal koosolekul inimese poolt, kes ikkagi peaks enne mõtlema, mis ta ütleb, kurjustamine selle üle, et „praegused haigekassad olevat muutunud väga rikkaks ning nende juhid kõrgeid palku saades ekspuaterivad lausa tööstustevõtteid“. Siit paistab välja vaen töökaitse ja sotsiaalkindlustuse vastu, sellegi vastu, mis juba ole-

mas, samal ajal, kus ka käsitöölised ise nõuavad endile mõjuvat töökaitset ja kõigile sotsiaalkindlustust.

Tööaja seadus, mis kehtib ka linnade ja alevite administratiivpiires asuvate väiketööstuslike käitiste suhtes, kuhu kuuluvad ka käsitöökäitised, jätab ületunnitööde tegemiseks küllalt avarad piirid: näiteks on ületunnitöö lubatud väike- ja ka kesktööstuslikes käitistes tööde puhul, mis on pooleli jäänud normaal-tööpäeva lõppemisel, kui tööde toojad ootavad käitises nende valmisaamist. Peale seaduses loeteldud juhtumite võib tarviduse korral iga tööline teha kuni 75 ületundi aastas; kui tööstuse huvid seda nõuavad, võib töökaitse direktor lubada teha igale tööliisele pealeselle veel kuni 100 ületundi aastas. Ei ole aga erilisi põhjusi, miks väikekäitistes, käsitöökäitistes, ei võiks teostada 8-tunnilist tööpäeva, nagu see korralikes käitistes ongi.

Mis puutub etteheidetesse haigekassadele, siis on ka need etteheited otsitud ja põhjendamatud, sest haigekassadel ei ole rikkuse

Mida kõneldakse käitistes?

Maa-aluste riigist

ONEBODY

ÕLI on maailma majanduslik trump. Riik, kellel on õliväljad, lõikab sellest määratud kasu. Muidugi, tuleb riigi all mõista neid suuri ja kapitalirikkeid ringkondi, kes parajal ajal on haaranud enda valdusesse õliallikad ja kelle huvid on muudetud riigi huviks. Nende kapitaligruppide vahel on olnud nii minevikus kui ka praegugi suuri võitlusi õliväljade omanemise õiguse eest. Need grupid töötavad suures maastaabis. Nende omavaheline võitlus ulatub riikide vaheliste konfliktideni, sõjaliste kokkupõrgeteni, valitsuste kukutamiseni ja mässude puhkemiseni. Kõik selleks, et olla peremeheks õliväljadel. Kui palju inimohvreid ja ühiskondlikke vapustusi on olnud Ameerika Ühendriikides! Millised võitlused olid Mehhikos! Kuidas Venezuela diktaator kasutab õli oma võimu säilitamiseks! Kuidas Pärsia ja Iiraki õliväljad on muutunud määrava tähtsusega tegureiks rahvusvahelises riikide relvatäristamise kontserdis. Lühidalt: need avalikud ja salajased võitlused sünnivad õli — maailma isanda — pärast.

EESTI ÕLI mängib väikest osa maailma õlitoodangus, kuid ka selle väiksus pole alahinnatud kapitaligruppide poolt. Tõsi küll, meie ei oma õli valmil kujul, vaid saame seda põlevkivitöötlemisel, kuid siiski on meil tekkinud mitmesuguseid kontserne õli ekspuaterimiseks. Teame, et õli on annud Eesti põhjarannikule sootuks uue ilme. On loodud

suurejoonelised tööstused, mis elatavad hulk tööinimesi ja toovad suurt kasu põlevkivi väljate omanikele. Meie rahvamajanduses ja tööstuses on põlevkivitööstus omandanud tähtsa positsiooni. Et saada pilti tööstuste nimesitikust loetleme siinkohal vaid järgmisi põlevkivikeskusi: a.-s. Eesti esimene põlevkivitööstus, „Kiviõli“, „Kütte-Jõud“, „Goldfields“ jne.

Ka meil on õli mõjutanud nii otse kui ka kaudselt tööliisliikumist. Ta kutsus esile muudatusi meie vabakutseühingulises liikumises, jne. Õli avas meie riigi väravad välismaiste tööliste tööjõu kasutamiseks jne.

IGAS põlevkivi tööstuses on keskselt kujaks kaevur. Sellest mehest oleneb, kui palju toodetakse tööstusele vajalist ainet — õli. Selle mehe tööst maksimumi saavutamiseks on viimistletud suurejooneline töömenellus, tariifid ja preemiad nii tööulga kui ka lõhkeaine tarvitamise jne. kohta.

LIIGUB vagajutt kaevuri eelistatud seisukorrast palga alal. Pole palju aega tagasi, kui kõneldi kümne-kroonilistest päevapalkadest. Kaevuri tööpõld pidi olema puhas kullaauk: löö üks nõks ja too muudkui kroone välja. Aga nagu vagajutud on mõeldud vaid fantaasiat omavatele inimestele, nii on ka see kaevuri meelest. Oli võimalus silmitseda veidi palgaaruandeid kaevurite teenistusest Kohtla-

asemel isegi kehtivas seaduses ettenähtud tagavarakapitali taudide ja kriiside ajaks, haigekassade juhatuste liikmed, kes valitakse kassaosaliste keskel, ei saa üldse palka, teenijate töötasu on teiste vastavate teenistuskohadega riigi-, omavalitsuse ja ka erateenistusega võrreldes palju madalam ning haigekassa asjaajaja, keda võib tema kohuste ja vastutuse poolest võrrelda suure panga või kindlustusühingu direktoriga, palk ei ulata mitte üle 200 krooni kuus, samal ajal, kus see kindlustusühingutegi direktoreil on 500 ja enam kr. kuus. Üldiselt kõiguvad asjaajajate palgad 100—150 kr. vahel, teistel teenijatel on tasu madalam, isegi 40 kr. kuus. Ei saa ka haigekassa ega nende juhid ekspluateerida tööstusettevõtteid, sest maksud — kuni 2% haigekassa- ja 2% arstibikapitalimaksu — on seaduses ette nähtud ega saa sellest haigekassa ühtki senti enam võtta. Ülaltoodud etteheiteid haigekassadele tuleb võtta kui kergeemselset ja vastutustundetut lõõpimist, mis ei tohiks aset leida tõsistel töökoosolekutel. Sääraste ebaõigete andmetega sisendatakse väheteadlikele inimesile ka põhjendamatu vaenu töökaitse ja sotsiaalkindlustuse vastu. Vähemalt käsitöösturite ametlikelt esindajailt tuleb nõuda enam asjatundmist ja korrektsust

ka töökaitse ja sotsiaalkindlustuse küsimuste käsitlemisel.

Et meil käsitööstuskäitiste kohta on kehtiv suurem osa tööstusliku töö seadusi, on põhjendatud juba sellega, et piirijoonte tõmbamine ja käsitöökäitiste eraldamine ei oleks õige.

Tööstusseaduse järgi käsitööstuskäitise kindlaksmääramine on jäetud majandusministri ülesandeks.

Täpsem määratelu, mis on käsitööstusettevõtte ja käsitöölise, puudub. R. Sõrmus (Konjunktuur nr. 36/37 — 1937), tuues 1937. a. majandusloenduse andmeid käsitööstuse ulatuse ja leviku kohta, loeb kokkuvõetult käsitööstusettevõtteiks tööstuslikul alal tegutsevaid valdavas enamuses pisiettevõtteid, kus töö toimub peamiselt käsitsi, kus omal tööalal vilunud, võrdlemisi kõrge kutseoskusega ja majanduslikult sõltumatu ettevõtte pidaja juhise ettevõtet, toodab omal arvel ja võtab osa ettevõtte tootmisprotsessist ükski, koos perekonnaliikmetega või palgatud abiliste ja õpilastega, ning korraldab ise oma ettevõtte toodete turustamist.

Käsitöölise kohta loeb R. Sõrmus iseloomustavaks, et käsitöölise peab omama kõrget kutseoskuslikku taset, mida on võimalik saa-

Järvel. Tipp-mehi võib lugeda vaid viiekroonilise keskmise päevapalgaga. Ometi loetakse Kohtla-Järve põlevkivi kaevanduse palku kõrgemaks kui need on mujal. Samas nimestikus oli naine ja ka mehi, kelle keskmine päevapalk ulatus vaid paari kroonini. Need on juba reamehed.

— KUIDAS ma teinin — vastas kaevur sellekohasele järelepärimisele — on väga lihtne. Tehakse kindlaks teatud punkt — fiksum — kaeviku murde kohal. Siit peale kuku raiuma, mida sügavamini, õieti otsejoones edasi, läheb töö, seda parem. Ühel päeval hakatakse tegema mõotu fiksumist edasijõudmise kohta. Sellest arvatatakse väljaraiutud põlevkivi hulk ja rehnung on klaar. Muudkui koruta vastavale üksuse hinnale, pane juure veel lõhkeaine kokkuvõid ja palk on käes. Õnneks on meie põlevkivi kihid paksemad, mitte nii, nagu „Kiviõlis“, seepärast töö läheb ladusamini.

— KUIDAS on lugu varastatud vagonetidega, — pärin edasi.

— Noh, on leidunud sellaseid inimesi, kes oma tööliste vaevast armastavad elada. Meie täidame ihe vagoneti ja kirjutame sellele oma töö numbri kriidiga. Kui see vagonett jõuab äraviimise kohale, armastavad mõned sellid meie kirja kustutada ja oma numbri peale kirjutada. Muidugi selle numbri omavad mehed saavad palka rohkem. Aga seesugused nähtused on avalikuks tulnud ja seepärast meil pole sellaseid juhtumeid olnud. Küll aga naaberkaevandustes. Eks siin ole süüdi ikkagi tööliste väike palk, mis sunnib otsima lisatulu kas või pekkuse teel.

— AJALEHTEDES on olnud juttu sabotaažist kaevandustes. Sellast nähet pole küll teistes tööstusharudes esinenud ja kui sabotaaži peaks kaevandustes aset leidma, siis peavad seda põhjustama eriasjaolud. Inglismaal möödunud sajandil lõhuti masinaid seetõttu, et need võtsid inimestelt töö.

Veel pole küll sellased sabotaažilood isegi kindlaks tehtud, kuid kära on seda suurem. Nii liikusid ajakirjanduses teated 80-mehelisest jõugust, agitaatoritest jne. Peab uskuma üht, et mõni seik on meelega puhutud suureks. Käesoleval korral taheti sabotaaži siduda kaevandustööliste ühingu, kuid ühing suutis siiski asja selgitada ja selle mõtteid tagasi tõrjuda. Upton Sinclair romaanis „Süsi“ jutustab sarnasest asjast kui harilikust võttest — kasutada mõni vaieldav asi selleks, et siis täie rinnaga langeda töölisorganisatsiooni kaela. Miks siis seda mitte teha meil, kus kehval ajal kõlbab igasugune võtte?

KUI inimene saabub Kohtla jaama, on tal üks valikut: kas kõmpida paksus lumes viis kilomeetrit jalgsi või istuda tööstuse suseringile. See rong käib ainult postrongide vastas. Muul ajal on kasutada vaid kondiaur. Ühesõnaga — harilik surelik katsugu ise leida teed, kuidas pääseda kaevandustesse, ja tänu raudtee roobastele, on käimise siht silmade ees. Aga ärgu arvatagu, et meie ette teekon-na lõpul kerkib mõni suurejooneline fantastiline linn korraldatud tänavatega, ilusate majadega ja suurte promenaadidega. Kodukaunistamine õitseb õlivabriku juures asetsevate majade õuel suure neljakandilise põlevkivi tuha kasti näol. Tööstuse suits, mis ei lahku ku-

vutada vaid pikaajalise õppimise või töötamise abil teatud alal; käsitöeline on toodete ja teenuste müüja, kuid tema tulu ei ole kaubanduslik, vaid tulu tööst; käsitöeline töötab tavaliselt oma kodus või üüritud ruumis; käsitöeline majanduslik sõltumatus on relatiivne ja sageli nõrk; töö tasumise viisi ja töö teostamise suhtes, samuti töö aja suhtes on käsitöeline sõltumatu; ta sõltub teatud määral isiklikult neist, kellele ta töötab.

Majandusloenduse andmeil oli käsitööstusettevõtteid 23.613, neist kodukäsitöö-ettevõtteid 1.902; töötajaid oli 31.725.

Käsitööstuses on tegev võrdlemisi suur arv noori, osalt ka lapsealisi, suur osa juba rauagaikka jõudnud, endisi vabrikutöölisi jne., kes vanaduse tõttu on vabrikutöölise hulgast langenud välja.

Nagu neist andmeist nähtub, on käsitööstuses töötajate arv võrdlemisi suur: suur-kesk- ja väiketööstuses on palgalisi 74,9%, käsitööstuses (redutseeritud tööjõu täiskoormisele) 25,1%.

Niisugused on R. Sõrmuse andmed.

Kuna siin tegemist on siiski üle 31.000 töölisega, on täiesti lubamatu, kui ei pöörata tarvilist tähelepanu nende tööolude korraldamisele, töökaitsele ja sotsiaalkindlustusele.

nagi, ei soojal ega külmal ajal, matab kõik hooned, taeva ja, kui soovite, isegi kuu, õrn-halli värvi. See on „Kohtla-Järve“ udu, vastandina „Londoni“ udule. Haigekassa andmed kõnelevad, et suur on Kohtlas eriti hingamisorganite haiguste arv. Aga mitte üksi õhk, vaid ka mürgiste aurud õlivabrikus ja mujal ruineerivad kopse.

ARGU otsitagu Kohtla turuplatsilt kaevanduse piirkonna plaani, kui tahetakse leida mõnd maja. Seda luksust pole kaevanduses vaja. Mõnelt järele pärides selgus tõde: mis on võõrastel asja kaevandustes, oma inimesed teavad ise, kus keegi elab. Seepärast ärgu vi-hastatagu, kui maja, ütleme 109, asetseb ühel-pool kaevanduse piirkonnas, temale järgnev number aga teisel äärel. Iga maja oma järje-korranumbriga mängib kadrilli, sajandad numbrid ajavad kümneid taga, üksikud poe-vad kuhu juhtub.

TÖÖSTUSE ratsionaliseerimine liigub edasi suurel sammul. Praegu on tööstusel juba kaks õlivabrikut — üks kuue ja teine kaheksa õli-retordiga. Nüüd ehitatakse nende kõrvale kolmas hügelhoone — 16 õli väljaajamise re-torti. Hoone ise on valmis ja praegu montee-ritakse sisse suuri retorte. 1. juuniks ta-hetakse uus tehas lasta käiku, kusjuures mui-dugi rakendatakse uued töökiäed ja tööstus suurendab toodangut. Vabriku kõrvale ehitat-akse uut õhuteed tuha vedamiseks vastavasse panipaika. Praegu sünnib see maad mööda, õhuteed mööda läheb tuhk automaatselt edasi. Ka selle õhutee väljaehitamisega ollakse kibe-dasti tegevuses.

Tegelikult ongi ka käsitööstusettevõtetele kohaldatud, välja arvatud siiski osa, suuremalt jaolt kõik töökaitse eeskirjad, nii: Töölise töölepingu seadus, mis loeb tööliseks iga isiku, kes on töölepingu põh-jal võtnud enesele kohtustuse tööandjale tööd teha, tööaja seadus, mille alla ei kuulu vaid väljaspool linnade ja alevite administra-tiivpiire asuvad väiketööstuslikud käitised, kollektiivlepingute seadus, mida varem on kasutanud ka mõned käsitöö alad, sõlmides ettevõtjatega ühislepinguid kutse-ühingu kaudu, meistrite, õppinud töölise ja tööstusõpilaste sea-dus, mis esijoones ongi käsitöölisele ette nähtud, andes erilist kaitset just tööõpilastele ja määrates kindlaks oskustöölise ja meistrite õigused, tööstuslike käitiste nädala puhkepäevade seadus, seadus las-te, alaealiste ja naiste töö kohta tööstuslikes käitistes, pealeselle eriseadused, nagu pagaritööstuses öötöö keelu seadus, seadus tinavalge tar-vitamise kohta maalritöodes.

Tööliskonna asutuste seadus, mis võimaldab töölisvanemate ja nende nõu-kogude valimist, on kahjuks piiratud tööstus-

KOHTLA-JÄRVE kaevanduses on kino ja rahvamaja. Kinos korraldatakse etendusi kaks korda nädalas. Need toovad teatud vaheldust kaevandustöölisele ja tutvustavad neile jõu-kate kihtide elu. Rahvamaja ise on ühekord-ne kiviehitus einelauaga, kus varased rongilt tulijad võivad tukkuda kuni varavalgeni. Klaas teed ees, käsipõsakil laual, inimene võib üsna mugavalt unistada voodist. Inglismaal vanasti magati lihtsalt seistes nõõride najal ja sellegi eest võeti raha. Hotelli muidugi pole — arvestades kaevanduse rahva koduarmas-tust. Kui just saabuvad külalised kaevanduste juhtijaskonnale, siis on neil võimalik saada tube administratsiooni majas. Harilik kodanik võib hingata õist õhku ja vaadelda ajaviiteks suuri tsisterne.

MIS puutub tööliste ellu kaevanduste piir-konnas, siis on see vilgas. Töölistel on töö-lisvanemad, kutseühing jne. On olemas ka klubi — administratsiooni maja keldris. Muret tekitavad toiduainete kõrgeenunud hinnad. Nagu igalpool nii ka Kohtlas on toitained kallid, palgad katsuvad vaid pisitasa vähendada suu-renevast vahet. Võrreldes linnu, pole Kohtlas toitainete hinnad sugugi madalamad, vaid isegi kallimad.

SEESUGUNE on meie õlitootlemise tsent-rum ja ka teised tsentrumid on samasugused. Kaevanduste pitser vajutab oma märgi kõigile kaevandustöölisele, nende elule ja olemisele. Võitlus oma elutingimuste parandamiseks — see on kibedaim küsimus ja kaevandustöölised pole hoidnud käsi rüpes. Sel alal on neil hulk tööd ees.

like käitistega, mis on asutatud vähemalt kolmeks kuuks ja kus on vähemalt 25 töölisi.

Sotsiaalkindlustuse seadused, nii haigus- kui ka õnnetuskindlustusseadus, on kehtivad ka osa käsitööstuste kohta.

Tööinspekttsiooni seaduse järgi kuuluvad tööinspekttsiooni järelevalvele ka käsitööstuskäitised, üldse kõik käitised, kus tarvitatakse palgalist tööjõudu, kui nende kohta on kehtima pandud mingisugused töökaitse või sotsiaalkindlustuse eeskirjad, ja õppeasutuste käitised.

Tööinspekttsiooni kaitse all on kõigi palgaliste isikute tööjõud, ka nende, kes töötavad oma kodus. Siin aga ongi peapuu: ko-

dotöölise kohta ei ole veel kehtima pandud vastavaid eritöökaitse seadusi.

Tööstuslike käitiste tööõnnetuste vältimise ja töötervishoiu määrus, mis anti sotsiaalministri poolt 22. nov. 1937. a. (RT nr. 96 — 1937), mis kehtima hakkab 1. juunist 1938. a. alates, tuleb kohaldamisele ka käsitööstuskäitiste kohta nende eranditega nõudmistes, mis on seaduses ette nähtud.

Seadusandlusel on seni olnud tendentsiks laiendada töökaitse seadusi, mille ülesandeks on elava tööjõu ja rahva tervise kaitse, kõigi käitiste, ka käsitöökäitiste, kohta. See on ka õige, otstarbekohane ja tarviline.

Ehitustöölise olukord ja kutseühing

Karl Kiimann.

Möödunud aastal oli elav ehitustegevus kogu riigis, kuid ehitustöölise palgad ei osutanud tõusu tendentsi. Abitöölise tunnitasu alammäär oli 15 senti, ülemäär aga 28 senti. Müürsepa tunnitasu kõikus 25—50 senti vahel. Tuhande telliskivi müüri ladumise, segu segamise ja kandmise eest makseti 9—18 krooni. Ehitustöölise madalad palgad on tingitud osalt nende töö iseloomust. Ehitustöölised on sunnitud töötama artellides, et aga nende artellide vahel puudub side, siis tekib omavaheline võistlus. Teadagi on igal artellil oma vanem, kes tööd hankimas käib ja selle eest iga tegeliku töömehe tunnitasust kas 10 või vähem senti kinni peab nõnda, kuidas on kokku lepitud. Ehituste algamisel ilmuvad kohale artellide vanemad. On üks juba majaperemehega kokkuleppe saavutanud ja kavatseb järgmisel päeval meestega tööle asuda — ilmub hii- lides teine ettevõtja ja algab uus kauplemine, kus maha tehakse esimese töö- võime ja jäetakse ka hinnast osa alla. Muidugi teada annab ettevõtja töö sellele, kes kõige madalama tasu eest töötab või lubab töötada. Juhtub aga ka sageli, et viimasena kohale jõud- nud artellivanem kõik lootused rajab tööandja heasüdamlikkusele ja ausu- sele ja tööd alustab. Muidugi osutub säärane lootus peagi petlikuks, kuid hulk tööd on tehtud peaaegu palgata. Näiteks olgu toodud juhtum tegelikust elust. Keegi artellivanem, n.-n. „nina-

mees“, M. kauples alusmüüri töö enda- le, ilma et töö hindades oleks kokku le- pitud ja asus 11 mehega tööle.

6 päevaga tegid üksteist meest pae- kvivist müüri kokku 51,55 m³.

Laupäeval määras ettevõtja kant- meetri müüri hinnaks Kr. 1,50 ja iga mees sai puhtas rahas Kr. 12.88. Ar- vestades 11-tunnist tööpäeva saame tunnihinnaks 19,5 senti. Töölistel ei jäänud muud üle kui otsida uut pere- meest. Ettevõtja hõorus rõõmsalt kä- si. Hoone ehitamine seisma ei jäänud, vaid uued artellid tulid ja lasid endid samuti petta, kuni 5-kordne maja sai valmis.

Et vältida sääraseid omavahelisi võistlusi, et kaotada ehitustöölise pet- mist, peavad kõik ehitustöölised astu- ma kutseühingusse ja kutseühingu kaudu sõlmima tööandjatega ühis- lepingud töötingimuste kindlaks- määramiseks.

Kutseühingu ülesandeks on jälgida lepingu korralikku täitmist ja lepingu rikkumise puhul rikkuja võtta kohtu- likule vastutusele.

Seni aga kui ehitustöölised ise on ettevõtjateks, korduvad meil ülal- toodud juhtumid ja tüssamised.

Et see on ainus õige tee, seda tõen- davad meie oma kui ka välismaised kogemused. Et Ameerika ühendriikides on ehitustöölisest 2 miljonit organi- seeritud, sellega on seletatav ka, et müürisepp teenib 12 dollarit päevas

(1 dollar = ca 3.80 kr.); õpipoiss saab tunnis 0,40 senti, et töölisel on elamiseks 2 tuba köögiga ja enamgi, et lõppeks iga kolmas tööline sõidab oma autos töökohale.

Eestis ehitustööliste kutseühingud

on nõrgad, nende laekad on tühjad, ka on liikmeskond loid isetegutsemiseks. Oodatakse valgeid laevu, kindraleid ja päästjaid... Neid ei tule! Töölistel tuleb endil tööle asuda oma olukorra parandamiseks.

Majanduslik ringvaade

Majanduskriisi ei tule, nii seletas majandusminister ühes hiljutises kõnes. Nimelt olevat valitsusel küllaldaselt reserve kriisi vältimiseks. Loomulikult huvitab küsimus, kust need reservid on tekkinud. Teatavasti on riigi tulud viimaste aastate jooksul tunduvalt suurenenud. Need suurenenud tulud on kulutatud mitmeks otstarbeks, nagu riigikaitse, mitmesugused ehitustööd, uute tööstusettevõtete rajamine jne. See mõjus kindlasti majandusele elustavalt, olgu, et need rahad võeti majandusest endast ning et kõrged tollid, läbikäigumaksud jne. pidid soodustama kõrgeid kaubahindu. Tulemuseks on suurenenud töömaht, kuid — eriti viimaseil aastail — reaalpalka vähenemine. Riigi tulude tõusu iseloomustavad järgmised arvud (milj. kr.):

	1933/34	1936/37	Suurenemine
Tulumaks	2,0	3,8	+ 1,8
Ärimaks	2,5	3,5	+ 1,0
Tempelmaks ja lõivud	3,7	5,0	+ 1,3
Tollid	13,4	21,4	+ 8,0
Aktsiisid	4,6	7,1	+ 2,5
Piiritusemonopol	10,2	16,0	+ 5,8
Raudteed	10,9	13,7	+ 2,8
Post	4,2	5,8	+ 1,6

Kui kriisi vältimine sünnib sarnasel viisil, s. o. riigi rahade või, teiste sõnadega, kodanike arvel, siis selle rahaga on küll võimalik muretseda tööd töötuile ja ära hoida sellega liiga suurt tööpuudust, kuid tollide ja muude riigimaksude tõus tekitab siis ka hindade tõusu (kuna töösturid ja kaupmehed veeretavad kuld tarbijale), ühtlasi on siis takistatud ka palkade tõstmine. Palju valutum ja loomulik oleks, kui kõrgkonjunktuur püsiks tööliste palkade ja suureneva ostujõu alusel.

Ettevõtete bilansipoliitikat refereeris E. Majandusteadlaste Seltsis „Võiekspordi“ pearaamatupidaja Maider. Üksikasjaliselt käsitledes meie seaduseandlust sel alal, pidi referent tunnistama, et meie seadused ei taga ettevõtete, nimelt tööstusettevõtete, bilansside tõele vastavust. Kasusid võiakse kergesti varjata nii aktiiva- kui passivapoolsetes arvetes ja seda teguviisi põhjendatakse muuseas sellega, et niiviisi saab taltsutada tööliste palgatõstmise soove. Juhiti tähelepanu sellele, et bilansside vastu puudub usaldus ja seepärast

ei saavuta ettevõtjad oma sihti, kuna ei vabariiki inspeksioon ega võlausaldajad ega tööliskond ametlikust bilansist enam suurt ei hooli. Küll aga soodustab see olukord lohakat ärijuhtimist ja väikeaktsionäride koormamist suurte kasuks. Ühe tavalise võttena toodi ette, et kaubad (ladu) on bilansis tihti hinnatud tegelikust hinnast odavamini, mistõttu ettevõtte näitab end vaesemana kui ta tegelikult on.

Ehituspoliitika oodatakse tuleval eelarveaastal suuremat säästlikkust. Juba praegu näib, et esindushoonete ehitamise hoog on vähenenud. Töölistel ei oleks midagi selle vastu, kui kokkuhoitud summad kulutatakse odavate elukorterite ehitamiseks, — olgu ehitajaks omavalitsused, üüriühingud või need, kes saaksid riikliku odava laenu kaasabil ehitada endale oma väikese maja. Korterihäda on nii suur, et selle küsimuse lahendamiseks enam venitada ei saa.

Põllumajanduse olukorra parandamiseks on põllutöoministri A. Tupitsa seletuste kohaselt tehtud järgmist: umbes 6.000 talu lühiajalised võlad üle 10 miljoni krooni suuruses on muudetud pikaajalisteks ja odavaprotsendilisteks. Talvine võihind on hoitud kõrgemal tasemel välisturul saadavast hinnast. Hinna kindlustamine on mõjunud hästi ka kanamunade ekspordile. Häid tulemusi (kõrgete hindade hoidmise mõttes) on annud ka põllumajanduse ekspordi tsentraliseerimine. Ka teravilja hinnad on hoitud tasuval tasemel. Minister leidis, et põllumajandus on saanud kriisikindlamaks. Lahtiseks jääb küsimus, millal muutub põllumajanduse olukord rahuldavaks ilma et tarvitseks hoida hindu kunstlikult kõrgetena, mis mõjub ju alandavalt palgaliste elutasemele mitte ainult linnas, vaid ka maal.

Tööjõu puuduse vastu lubas minister võidelda mehhaniseerimisega. Poola töölistest ei olnud ministri kõnes sedapuhku juttu, kuid nagu teada, ei jää nad ka eeloleval hooajal tulemata.

Tähtsamaks ülesandeks on minister tunnistanud põllusaakide tõstmist. Kuna aga talumajanduse tasuvus on riigi poolt niikuinii kindlustatud, siis tekib kahtlus, kas talupidajail on küllaldaselt huvi põllupidamise arendamiseks.

A. Renning.

Ülevaade Tööliskoja tegevusest

Koja sotsiaalpoliitilised algatused ja sammud tööliste huvide kaitseks.

Tallinna Rahvamaja küsimus.

Mitu korda on pöördud koja poole küsimustega Tallinna Rahvamaja väljajätmise asjus. Koja juhatus koostas selle alusel rea seisukohti Tallinna Rahvamaja väljajätmise asjus ja esitas need üleriikliku ulatusega kutseühingute nõupidamisele, millega toimus 4. veebruaril s. a. Tööliskojas ja kus need üksmeelselt vastu võeti.

Vastuvõetud seisukohtades toonitatakse muu seas järgmist:

1. Jäada praeguse Rahvamaja krundi ja asukoha juure, kus on küllalt võimalusi vajalike ruumide ehitamiseks.

2. Nõuda Tööliskoja esindust Rahvamajja, muidu jäägu koosseis endiseks.

3. Rahvamajas peab leiduma vajalisel arvul ruume kõigile kutseühingule.

4. P. s. peab Rahvamajas olema 1) kaks saali koosolekute pidamiseks à 600 ja 300 inimese mahutavusega ja neid saale peaks saama ka teatud juhtumitel ühendada, 2) suurem fuajee üldise riiehoiu jne. jaoks, 3) klubiruumid üldiseks kasutamiseks kutseühinglasile, 4) einelaua- ja kohvikuruumid, 5) ruumid loengute pidamiseks.

Tööliskorterite küsimus.

Tööliskorterite küsimuse lahendamiseks koja juhatus asus järgnevatele seisukohtadele, mille teostamiseks on juba samme astunud:

1) tuleb kiirustada väikekorterite ehitusühingute asutamiseks neile odava riikliku laenu võimaldamiseks ja vastavate seaduste kohaldamisega.

Tuleb pidada soovitavaks, väikekorterite ehitusühingute keskliidu ellukutsumist.

2) Tuleb kiirustada tööliskorterite küsimuse arutamisele võtmiseks Rahvuslikus Ehituskomitees Tööliskoja osavõtul.

3) Tuleb nõuda sihikindlat poliitikat odavate väikekorterite ehitamiseks eriti omavalitsuste poolt.

4) Kavatsitava puumajade 3-da korra elukorterite sulgemise asjus Tööliskoda asub eitavale seisukohale ja astub samme üürnike huvide kaitseks.

Ratsionaliseerimine tekstiiltööstuses.

Ratsionaliseerimine tekstiiltööstuses on toonud kaasa rea mitmesuguseid väärnähtusi.

Nende väärnähtuste ulatus ei ole veel päris selge.

Koja juhatus otsustas selles asjas astuda koos E. Tekstiiltöölaliste Ühinguaga vastavaid samme. Selleks on aga vajaline, et tekstiilkäitiste töölisnõukogud võrdlemisi peatselt teeksid Tööliskojale teatavaks oma tähelepanekud ratsionaliseerimise alal ilmnevate väärnähtuste kohta.

Tööpuuduse küsimus.

Tööpuuduse ja avalike tööde asjus esitas koja esindaja koos töötute delegatsiooniga majandusministriile märgukirja, milles toonitatakse järgmist:

Viimasel ajal võib tähele panna, et raskused töö leidmisel suurenevad ja ühenduses sellega kasvab

tööta tööliste arv. Töøbörside statistikas see tõus ei peegeldu, kuna töölised kasutavad töøbörside vahetalitust vaid vähesel määral (Tööliskoja m. a. ankeedi andmel on töøbörsi vahetalitust kasutavate käitiste osatähtsus suurtööstuses 7%). Ühtlasi on karta, et ümberkorralduste tõttu tööstuses kui ka konjunktuuriliste tagasilöökkide puhul võib tööstuse töömaht väheneda. Need asjaolud tõstavad akuutselt esile tööturu uurimise ja korraldamise küsimusi.

Eriti pinevaks muutus olukord töøbörsil registreeritud töötlele töö võimaldamise alal. Esiteks hilineb tänava avalike tööde algus, mistõttu töötud satuvad erakordseisse raskusse. Teiseks ei osutu määratud krediidid küllaldasiks ja on ette näha, et osa töötuid jääb tööle paigutamata. Kuna avalikke töid teostab praegu osalt Kopli Kinnisvaravalitsus ja tööde alustamine seal eriti viibib, linna avalike tööde ulatus aga vastavalt vähenes, ilmnes selle tagajärjena nähtus, et linn, paigutades tööle töøbörsilt saadetud töötuid, ei saanud võtta tööle töölisi, kes on juba aastaid linnatöölised, kuid sattusid nüüd registreeritute järjekorras liiga kaugel. Ka see nähtus tekitab teatud pinevust, kuna linna ehitustöölised kujunes oma kaader teatud oskusega ja vilumusega, ning need töölised hooaja vaheajal töölt vabanedes on sunnitud oma käitisesse tagasitulekuks registreerima end töötuna. Kui osa neid töölisi, kes tegutsesid aastaid linna ehitusosakonna käitistes, sinna praegu ei pääse töøbörsil registreerimise järjekorra tõttu, ei leia tööd ka mujal, siis ei saa seda olukorda pidada normaalseks, kuna see tähendab sisuliselt töötute töölepaigutamist kaadritööliste arvel. Ometi peaks praegusel kõrgkonjunktuuri ajal leitama võimalusi kõikide töötute töölerakendamiseks, ilma et selleks oleks vaja kelleltki teenistusvõimalusi ära võtta.

Seejärel oleks soovitatav määrata avalike tööde korraldamiseks kiire korras täiendavat krediiti kõikide töötute töölepaigutamiseks. Eriti peab kindlustama töötamise võimalusi endisele linnatöölisele kaadrile, ka kõigile vanematele töövõimeliste mees- ja naistöölisele, kelle töövõimelisest piiravast avalike tööde korraldajad mõnikord hoiduda, kellel puuduvad aga teised äraelamisvõimalused.

Koja poolt selles küsimuses astunud rohkete sammude tagajärjel ongi määratud avalike tööde korraldamiseks täiendavat krediiti ja on mitmeti parandatud töøbörside korraldust.

Üldiselt võib tähendada, et koja bürool on viimasel ajal tulnud pidevalt tegelda tööpuuduse küsimusega. Suurel hulgal käivad töötud kojasa oma hädasid kurtmas. Nähtavasti tööpuudus käesoleval talvel on võtnud erakordse ulatuse, kuigi ametlik statistika seda ei peegelda.

Eriti raske on nooremate ja perekonnata töötute olukord, keda töøbörsid ei taha tööle paigutada.

Autoplekisepa tööala töölise kaitse.

Autoplekisepa tööala, mida seni pole veel arvatud meistrite, õppinud töölise ja tööstusõpilaste seaduse alla, töölised pöördusid Tööliskoja poole palvega astuda samme nende tööala arvamiseks MÕT seaduse alla.

Koja juhatus saatis nimetatud palve edasi Kutseoskustöökogule selles omalt poolt toetades.

Ülevaade tööliskonna olukorrast 1937. a.

Koja juhatus otsustas koostada ülevaate tööliskonna majanduslikust ja õiguslikust olukorrast 1937. a. ja esitada selle järgnevale koja üldkoosolekule.

Riigikeel käitistesse.

19. jaan. käis Tööliskoja peasekretär I. Rebane siseministri juures selgitamas olukorda, mis käitistes on tekkinud selle tõttu, et võõrad umbkeelsed tööhühid ei oska eesti keelt. Mitmetes käitistes ja ka kaevandustes tuleb seetõttu sageli ette arusaamatusi ja pealegi kohtlevad võõrad töölisi ebarõõrselt. Mõnes käitises on tulnud selle tõttu ette arusaamatusi ja töölised on saanud tööjuhtide

korraldustest valesti aru. Paaril juhtumil on isegi tööõnnetusi juhtunud. Samasuguseid nähteid tuleb ette ka tekstiilkäitistes.

Tööliste õigustatud nõudeiks on, et asjaajamine ja töökorralduste tegemine töölisele sündigu eesti keeles. Mõningate viimasel ajal juhtunud võõraste tööjuhtide kõrvaldamise tõttu on käitumine töölisega muutunud paremaks ja sellest tingituna on jäänud ära ka arusaamatused töölisõukogude ja vabrikualtuse vahel. Siseminister oli arvamisel, et tulevikus peaksid selletaolised väärtused lõppema. Töölisega asjaajamine sündigu eesti keeles.

Eeltoodu põhjal palume töölisõukogusid ja töölisi teatada meile vastavate sammude astumiseks kõigist ilmnevaist väärtustest sel alal.

Ühistegevusnurk

Eesti vanimaks tarbijate ühinguks

on Sindi Tarvitajate Ühing, mis on asutatud 30. novembril 1902. a. Siis registreeriti Sindi tekstiilvabriku direktori Joosep Vulffi algatusel praeguse ühingu põhikirja, kuid juba mõnda aega varem tegutses koha peal ühistegeliste põhimõtete alusel n.-n. töölise kauplus. Ühingu asutamise jäi nimetatud kauplus ühingu valdusse.

Sindi Tarvitajate Ühingu tegevuse algusega sai alguse üldse Eesti tarbijate organiseeritud ühistegevusliikumine. Seega võiks Sindit õigustatult pidada Eesti Rochdale'iks.

Kuni 1936. aastani olid ühingu liikmeiks ainult vabrikutöölised ja ametnikud, kuid 1937. a. peakoosoleku otsusega võetakse liikmeks vastu ka ümbruskonna põllupidajaid, kes juba aastaid on kuulunud ühingu tarbijate hulka ja kes on varustanud piimaga ühingu meiereid. Neid liikmeid on aga väike osa, kuna enamik liikmete arvust, mis ulatab üle 700, on ikkagi töölised.

Praegu on ühingul kaks oma maja ja peale kaupluste ning meierei veel tapamaja, vorstiteostus, lihakarja ja puude osakond saeveskiga ja puudemüügiga.

Maailma vanim tarbijate ühing,

mis on asutatud 1812. a., asub Lennoxtown'i linnakeses Šotimaal. Mõõdunud aasta suvel pühitses ta oma 125-a. katkestamata tegevuse juubelit. Seega on see ühing 32 a. vanem Rochdale'i kangrute ühingust, mida peetakse uusaegse ühistegevusliikumise algatajaks.

1826. a. kehtinud põhikirjas oli määrus, et ülejääk ühingu tegevusest jagatakse vastavalt liikmete ostudele. Tänapäeval me tunneme seda nõuet ühistegevuses Rochdale'i põhimõttena.

Omapärane põhikirja tingimus oli veel, et liikmed, kes kauplusest rohkem kaupa võtavad kui see on nende perekondadele tarvilik, jäetakse trahviks ooleks aastaks osakasut ilma.

Esimesel 14 tegevusaastal tuli ühinguusse 64 liiget. Saja aasta juubeli puhul 1912. a. oli liikmeid 401 ja praegu 1206.

Erakaubanduslike ettevõtete

Eestis oli 1936. a. Kaubandus-tööstuskoja andmeil üldse 10.780, neist väikekaubanduse alla kuuluvaid 7307 ehk 67%. Kõige rohkem oli väikekaubanduses toidu- ja koloniaalkaupu vahendavaid ettevõtteid, nimelt 2255, siis segakauplusi — 1768, liha- ja vorstikauplusi — 478, pudukauplusi — 444.

Kogu erakaubanduslike ettevõtete arvust asus linnades 7.698 ehk 71,4%, mis teeb keskmiselt iga 42 inimese kohta ühe ettevõtte. Alavites oli 389 ehk 3,6% või üks ettevõtte iga 60 inimese kohta. Maa keskmises asutus 2693 ettevõtet ehk 25% üldarvust või üks ettevõtte iga 285 inimese kohta.

Ühistegelisi kaubanduslike ettevõteteid oli samal ajal 550 ümber, mis moodustasid 5,1% erakaubanduslike ettevõtete arvust.

Ühiskaupluste arv on viimase ajani jäänud umbes samaks, kuid ühistegevuse osatähtsus üldises kaubanduses tõusis 1937. a. ETK andmeil 15 protsendile.

1937. a. lõpuks kuulus ETK liikmeskonda 183 tarbijate ja majandusühingut umbes 40.000 leibkonnaga, kes loomulikult kasutasid ka ühiskauplusi. See on 15% leibkondade üldarvust.

Juhatusliikmeist oli põllumajanduse alal tegutsevaid 350 ehk 64,4%. Ühiskondlikul alal 91 ehk 16,8%, neist enamik kooliõpetajad ja vallasekretärid. Tööstuse alalt oli 50 juhatusliiget ehk 9,2% nende arvust.

Ühingute varad ja omakapitalid ulatusid 1936. a. lõpuks 12,7 miljonile kroonile ehk 24,6% bilansist, kuna lisaks sellele kasutati võõrkapitali 75,4%.

Ühiskaubanduse vahenduskulud on olnud keskmiselt keskmisusel 3% ja ühingutel 8% läbimüügist.

Seega tarbija on maksnud ühiskaupluste kaudu ostes vahenduskuludeks keskmiselt vaid 11—12% kauba hinnast. Läbimüükide suurenemisega see kuluprotsent väheneb veelgi.

Puhaskasust on arvatud keskmiselt 46,8% tagavarakapitaliks, 14,1% osakasutuks, 27,5% ostupremiaiks, 2,1% annetuseks ja 9,5% muuks otstarbeks.

40-tunniline tööädal

Ungaris.

Meie hõmlaste — ungarlaste — kutseühingute keskliidu viimasel kongressil püstitati üldine 40-tunniline tööädala nõue. Et aga Ungaris praegu alles 48-tunniline tööädal on tegelikult teostamata, otsustati nõuda tööstuses 48-tunnilist tööädalat ja kontorites 40-tunnilist tööädalat. Samuti nõuti ettevalmistuste tegemist üldise 40-tunnilise tööädala teostamiseks.

Prantsusmaal

jathtub tööandjate võitlus 40-tunnilise tööädala teostumise vastu. Selleks kasutatakse

ajakirjandust ja püütakse tekitada välismaal mulje, nagu viiks 40-tunniline tööädal Prantsusmaa katastroofi äärel.

Seaduseandlus on Prantsusmaal 40-t. t.-n. teostamise muutnud küllalt painduvaks ja elu-nõuetele vastavaks. Kiirtellimiste ja tööde kuhjumiste puhul on lubatud erandeid. Samuti on lubatud teha ületunde neis tööstusharudes, kus pole küllaldaselt õppinud töölisi — aastas lubati neil aladel 75 lisaületundi. Erimäärused käsitlevad tööliste tööjõu rakendamist n.-n. „vaiksel ajal“ tööstuses, samuti tööliste vallandamisi tellimiste puudumisel jne.

Uusi sotsiaalseadusi

Kogukonnaks Tallinnas.

Uue korralduse järgi võetakse kogukonnaks Tallinnas kodanikelt, kelle alaline elukoht maksuaastale eelnenud aasta 15. detsembril oli Tallinna linna administratiivpiires, järgmiselt:

1. isikuil, kes maksid maksuaastale eelnenud aastal tulumaksu Kr. 150.— või rohkem Kr. 20.—
2. isikuil, kes maksid tulumaksu Kr. 100.— kuni Kr. 150.— „ 16.—
3. isikuil, kes maksid tulumaksu Kr. 50.— kuni Kr. 100.— „ 12.—
4. isikuil, kes maksid tulumaksu Kr. 25.— kuni Kr. 50.— „ 10.—
5. isikuil, kes maksid tulumaksu Kr. 15.— kuni Kr. 25.— „ 8.—
6. isikuil, kes maksid tulumaksu alla Kr. 15.— „ 6.—
7. isikuil, kes olid vabastatud tulumaksust „ 4.—

Maksu tasumise tähtpäevaks on 1. juuni.

RT 1938, 2, 12.

Sõjaväe haiguskindlustuse korraldamise määrus.

RT 1938, 3, 17.

Tööliste töölepingu muutmise seadus muudab sama seaduse § 37. Selle järgi võib tööliste palgast maha arvutada ainult järgmised summad:

- 1) administratiivkorras sissenõudmisele kuuluvad summad;
- 2) kohtu täitelehtede põhjal tasuda tulevad summad;
- 3) palga arvel ettemaksetud summad;
- 4) võlad, mis on tekkinud tööinspektori loal avatud tööandjate kauplusest toiduainete ja hädavajaliste tarbeainete võlgu ostmisest;
- 5) tööandja ja tööliste vahel töölepingus kokkulepitud korteri üür ja kütte- ning valgustuskulud;
- 6) tööandja ja tööliste vahelise kokkuleppe kohaselt maksetud tööliste pensioni- või toetus-kassade heaks, mis tegutsevad kas juriidilise isiku õigusega või mis asutatud kohaliku omavalitsuse volikogu otsusega omavalitsuse teenistuses seisvate tööliste heaks.

Pp. 1, 2 ja 4—6 võib mahaarvamisi teostada ainult järgmises suuruses:

1. Tööliselt, kelle aastapalk on kuni 500 kr., $\frac{1}{3}$ palgast vallaselt ja $\frac{1}{4}$ perekonnatoitjalt;
2. tööliselt, kelle aastapalk on 500—1000 kr., $\frac{2}{5}$ vallaselt ja $\frac{1}{3}$ perekonnatoitjalt;
3. tööliselt, kelle aastapalk on üle 1000 kr., $\frac{1}{2}$ vallaselt ja $\frac{2}{5}$ perekonnatoitjalt.

RT 1938, 5, 25.

Sõjaväe haiguskindlustuse korraldamise juhend.

RT 1938, 5, 30.

Avalikel ja hädaabitöödel töötavatele tööliste tasu maksimise määrus

näeb ette, et a v a l i k e l töödel töötavate tööliste päevapalkade ülemmäärad 8-tunnise tööpäeva eest kinnitab Teedeministeerium, kusjuures iga avaliku töö kohta need kinnitab ehitusajanduse inspektor (§ 1).

H ä d a a b i t ö ö d e l töötavate tööliste päevapalgaks määratakse 8-tunnise tööpäeva eest:

- 1) Harjumaal, ühes arvatud linnad ja alavid, meestöölistel Kr. 1.40, naistel Kr. 1.25, hobusemeestel Kr. 2.65;
- 2) mujal, meestöölistel Kr. 1.25, naistöölistel Kr. 1.15 ja hobusemeestel Kr. 2.50;
- 3) nõrgajõulistel meestel Kr. 1.05, naistel Kr. —80 (§ 2).

Kantsleitöödel maksetakse Tallinnas Kr. 1.60, mujal Kr. 1.40 (§ 3).

Tükitööd hinnatakse vastavate tööliikide tööliste palkade järgi. Lühema kui 8-tunnise tööaja eest maksetakse tasu vastavalt vähem (§ 4).

Hädaabitööliste, välja arvatud hobusemehed, maksetakse nende tegelikul ülalpidamisel olevatelt lastelt kuni 16 a. vanuseni igalt lapselt 15 senti päevas (§ 5).

Piiratud krediitide juures võiakse reguleerida tükitööliste nädalateenistust tööajaga nii, et nädalateenistus ei ületaks:

- 1) Harjumaal meestel ja naistel Kr. 12.— ning hobusemeestel Kr. 22.—;
- 2) mujal vastavalt Kr. 11.— ja Kr. 19.50 (§ 6).

RT 1938, 5, 31.

Kindlustusametite otsused lihttöölise, ehitustööde ja kaupade käsitamise käitiste tööliste
keskmise palga kohta.

	1. jsk. töö- inspektori ringkond	2. jsk. töö- inspektori ringkond	3. jsk. töö- inspektori ringkond	4. jsk. töö- inspektori ringkond	5. jsk. töö- inspektori ringkond	6. jsk. töö- inspektori ringkond	7. jsk. töö- inspektori ringkond	8. jsk. töö- inspektori ringkond	
	K r o o n i d e s								
	Nõmmes	Mujal							
1. Lihttöölised.									
Keskmine päevapalk:									
a) täisealised meestöölised . . .	2.70	2.70	2.20	2.35	2.25	2.40 (üle 18 a.)	2.16	2.35	2.16
b) täisealised naistöölised . . .	1.80	2.—	1.60	1.75	1.85	1.80 (üle 18 a.)	1.80	1.75	1.77
c) alaealised meestöölised . . .	1.60	1.80	1.50	1.70	1.50	1.50 (16—17 a.)	1.56	1.70	1.50 (16—17 a.)
d) alaealised naistöölised . . .	1.35	1.50	1.20	1.40	1.30	1.35 (16—17 a.)	1.29	1.40	1.29 (16—17 a.)
e) lapsealised meestöölised . . .	1.10	1.20	1.—	1.10	1.—	1.20 (alla 16 a.)	1.02	1.10	—99 (14—15 a.)
f) lapsealised naistöölised . . .	—90	1.—	—80	—90	1.—	—90 (alla 16 a.)	—84	—90	—99 (14—15 a.)
2. Ehitustööde tööliselised.									
Keskmine aastatöötasu:									
a) täisealised meestöölised . . .	1.132.80	1.000.—	830.—	908.60	1.180.—	870.—	864.—	908.60	900.—
b) täisealised naistöölised . . .	660.80	670.—	560.—	516.25	737.50	620.—	531.—	516.25	528.—
c) alaealised meestöölised . . .	660.80	600.—	500.—	501.50	590.—	500.—	444.—	501.50	441.—
d) alaealised naistöölised . . .	448.40	500.—	420.—	413.—	472.—	450.—	378.—	413.—	381.—
e) lapsealised meestöölised . . .	354.—	400.—	330.—	324.50	354.—	370.—	303.—	324.50	367.—
f) lapsealised naistöölised . . .	306.80	300.—	250.—	265.50	295.—	320.—	285.—	265.50	291.—
3. Kaupade käsitamise käitiste tööliselised.									
Keskmine aastatöötasu:									
a) täisealised meestöölised . . .	1.180.—	630.—	550.—	713.90	885.—	708.—	648.—	713.90	639.—
b) täisealised naistöölised . . .	660.80	420.—	370.—	457.25	570.—	590.—	531.—	457.25	528.—
c) alaealised meestöölised . . .	660.80	380.—	330.—	454.30	480.—	472.—	444.—	454.30	441.—
d) alaealised naistöölised . . .	448.40	320.—	280.—	383.50	426.—	424.—	378.—	383.50	381.—
e) lapsealised meestöölised . . .	354.—	250.—	220.—	295.—	324.—	354.—	303.—	295.—	307.—
f) lapsealised naistöölised . . .	306.80	190.—	170.—	236.—	318.—	306.—	285.—	236.—	291.—
Päevane toiduhind	—80					—0—60			
Korteri hind	20% palgast	20%	15%	20—15%	20—10%	20—11%	20—10%	20—15%	20—10%

Käitiste elu

Tallinnast

A.-s. A. M. Lutheri

käitises töötab 1600 töölist. Tööolud on praegu rahuldavad, võetakse juure ka uusi töölisi.

Jõulupühade eel oli käitise tööliste üldkogu koosolek, kus elukalliduse tõusu tõttu oli päevakorda võetud palgakõrgenduse nõudmine ja töötüli alustamine. Järgmisel päeval aga pandi käitise juhatuse poolt tööliste peakoosoleku teadaande kõrvale teine teadaanne, mis kõlas järgmiselt: „Juhul kui käitises üksikud isikud peaksid tekitama töötüli ja sellega rikkuma vabriku valitsuse ja tööliste

head vahekorda, võiks vabriku valitsus edaspidi olla sunnitud loobuma vabatahtlikkude toetuste ja soodustuste andmisest, nagu võimalik jõulupühade raha, üldine palgade tõstmine jne. jne. Vabriku valitsus hoiatab töölisi ettevaatamata otsuste langetamise eest.“

Töölisi need kingitused ja soodustused ei eksitanud, vastupidi, töölised võtsid rõhkel arvul koosolekust osa, kus väga asjalikult ja üksmeeles arutati koosoleku päevakorda. Koosolek jäi oma seisukohtade juure kindlaks, otsustades aga ülaltähendatud töötüli lahtiseks jätta ja jääda ootama neid lubadusi, mida käitise juhatuse nimetas oma teadaandes. Töölisnõukogule aga tehti ülesandeks — kui neid lubadusi ei täideta, pärast pühi

uus koosolek kokku kutsuda, kus töötüli küsimus uuesti päevakorda võetakse. Samal koosolekul tõsteti tööliste poolt nurinat Lutheri NMKÜ vastu Estonia teatri pileтите müügi asjus. Varem oli pileтите müük tööliskoogu käes. Nõukogu müüs pileтите jaoskondades teatud kellaajal. Mõõdunud aastal käitise juhatus andis pileтите müügi NMKÜ-le, kes pileтите müüb oma ruumides, mis asuvad tööliste töökohtadest kaugel eemal. Selle tõttu on tekkinud töölistel kahtlus, kas soodustatud piletitid lähevad ka töölistele, kellele need on määratud, seda enam, et isegi „Estonia“ teatri ringkondadest on avaldatud imestust, et Lutheri töölised on nii jõukaks läinud, et neile määratud kohtadel istuvad teatris daamid hõberestades.

Koosolek leidis, et piletitid on läinud mitte-töölise kätte ja kui olukord ei parane, siis tööliskond loobub neist pileteist. Tööliskoogule tehti ülesandeks „Estonia“ teatrist soodustused tuua ja need töölistele välja jagada. Kõnes olid ka „Töölisteatri“ laupäevased ja pühapäevased soodustused. Teatavasti neid käesoleval aastal ei anta, kuid tööliskoogu oli Töölisteatriga kokku leppinud, et Lutheri käitise õhtuvahtuses olevad töölised, kes muul ajal ei saa teatrisse minna, saaksid soodustusi laupäeval ja pühapäeval. Ometi käis NMKÜ esindaja Pikk Töölisteatris seletamas, et tööliskoogu käest on soodustuste jagamine ja pileтите müük ära võetud ja antud käitise juhatuselt NMKÜ-le. Nii saigi NMKÜ ka Töölisteatri soodustused enda kätte. Pärast selgus aga, et NMKÜ esindaja Pikk jagas laupäevaseid ja pühapäevaseid soodustusi just neile isikule välja, kellele see polnud lubatud, samuti anti pileтите ka meistritele, kel pole õigust nende saamiseks. Selle tulemusel tühistati NMKÜ-le antud soodustused.

Pärast eespool tähendatud koosolekut teatas käitise juhatus, et kui mõned töölised vanemad on rääkinud vabriku valitsuse lubadustest pühaderaha ja palgakõrgendamise asjas, siis ei olevat seesuguseid lubadusi, sest alati olevat räägitud ainult sellastest võimalustest. Estonia pileтите asjus ei tehta aga mingeid muudatusi ja leitakse, et seesugune kord on kõige parem.

Pühadekingi lubadus täideti siiski ja makseti meestöölistele $3 \times 2.50 = \text{Kr. } 7.50$, ja naistöölistele $3 \times 2.00 = \text{Kr. } 6.00$, pealeselle tasuti uueaastapäev ja 6. jaanuar.

Kõigi nende soodustustega tööliskond siiski ei olnud rahul ja järgmine üldkoogu koosolek peeti 9. jaanuaril s. a. Koosolekul esitati lisaks endistele järgmised nõudmised: 1) palkade tõstmine 20% võrra, 2) puhkuse tasu arvestus 3 kuu keskmise teenistusega, 3) alatistele öötöölistele lisaraha 25 senti päevas, 4) terve rida „Bedaux“ kategooriatega parandusi, 5) tükitöö puhul garanteerida 50% lisa peale tunnipalga jne.

Tööliskoogu valimised toimusid 22. jaanuaril. 1600 töölisest võttis valimistest osa 1312, valida tuli 8 liiget ja 8 kandidaati. Häälteenamuse järjekorras valiti tööliskoogukku: 1) Koppelman, Robert (Tööliskoja liige, sai ligi 1100 häält), 2) Siig, Edgar; 3) Nõmmik,

Ottomar; 4) Velbermann, Artur; 5) Vender, alf.; 6) Lind, Vaido; 7) Tükk, Anton; 8) Vettman, August. Kandidaatidest jäi neli puudu, nii et tuli korraldada järelevalimised.

Valimiste eel tehti tööliste seas kõva kihustööd töölivanema Koppelmani vastu. Oli isegi õige rohkesti lendlehti lastud jaoskondades laiali puistata. Need olid masinal valmis kirjutatud ja seal manitseti töölisti kainelt mõtlema oma esinduse valimistele ja soovitati Koppelmani mitte valida tööliskoogu. Agaralt sel alal töötasid põhjajsk. liimota meister Tomingas, kes äsja poolmeistri tiitli omandas, ja meister Pang. Poolmeister Tomingas käis põhjajsk. naised üksikult läbi ja soovitas Koppelmanile häält mitte anda, ja kui naised vastasid, et nad ei ole lapsed, et neid tullakse õpetama, siis poolmeister Tomingas soovitanud vähemalt see aastagi Koppelmani mitte valida. Töölised aga ei lasknud endid eksitada, sest ees seisis töötüli ja selleks oli vaja esindajaid, kes on suutlised tegutsema.

Vabriku valitsuse poolt vallandati eelmise koosoleku järele kuuajalise etteütlemisega aktiivne tööline Kingisepp, kes julges koosolekul sõna võtta ja puudutada mõndki käitisesse puutuvat olukorda. Vallandamist põhjendati sellega, et see töökoht likvideeritakse. Tööliskoogu tegi käitise juhatuselt ettepanekuid, et Kingisepp paigutataks teise jaoskonda, kus tööd on rohkem. Käitise juhatus aga väitis, et ta olevat ju küll seaduse järgi toiminud. Niipalju tuldi siiski tööliskoogule tööliste suhtes vastu, et talle lubati kindlustada ühekordselt kolme kuu palk, et tal oleks aega mujalt tööd otsida.

Pärast Kingisepa ülesütlemist paigutati Koppelman ka üle öö, ilma ette ütlemata, kõrvalisse kohta tööle, kus töötab kõigest 10—15 inimest, kuna Koppelman töötas enne jaoskonnas, kus üle 550 tööliste oli, ja kus eriti palju vahejuhtumisi tööjuhatajate ja tööliste vahel tuli lahendada, ja kus ta alati oli töölistele kättesaadav. Seega oli siis Koppelman tööliste keeles Kihnu saarele saadetud.

Koosoleku seisukohtadele ei olnud seni veel mingisugust vastust välja pandud, nagu seda tehti enne. Tööliskoogu järeleparimisel selles asjas sai nõukogu kirjaliku vastuse, et enne ei ole võimalik midagi teha kui maailmaturu olukord paraneb ja käitise juhatus saab teada, kui palju tal tuleb väljaminekuid eeloleval aastal. Seega jäid tööliste poolt esitatud küsimused vastamata, ja kuna uus tööliskoogu on veel ametisse kinnitamata, siis oli tööliskonna soov ja tööliskoogu otsus, et töötüli ei algatataks enne, kui uus nõukogu tööle asub, et siis ühed ja samad isikud asja algusest lõpuni ajaksid. 1. veebruaril aga kutsuti tööliskoogu liikmed peakontoris kokku, kus olid juba ees käitise juhatus ja I jsk. tööinspektor Koppel. Selgus, et olevat tegemist töötüli lepituskosolekuga, kuna käitise juhatus on töötüli alustanud. Tööliskoogu teatas, et tööliste ja tööliskoogu seisukoht on töötüli seni edasi lükata, kui uus nõukogu on kokku astunud, ja palus koosoleku lõpetada. Sellega aga käitise ju-

hatus ei ühinenud ja nõudis koosoleku jätkamist. Tööinspektor ei võimaldanud töölisnõukogul koosolekult lahkuda ja kandis ette tööliste üldkogu koosolekul püstitatud nõudmised.

Kahel päeval töötüli lepitusmenetlus ei õnnestunud, kuna üheski punktis kokkulepet ei saavutatud. Käitise juhatus mingeid järeleandmisi tööliste nõudmistele ei teinud, kuigi käitise juhatus tööliste nõudmistele alusel alustas töötüli.

Lõpuks teatas käitise juhatus, et tema on nõus ainult maksma palka 13 äripäevale langeva püha eest, kui töölised loobuvad teistest nõudmistest. Tööliste esindajad nõudsid, et neile antaks 3 päeva aega seisukohavõtmiseks ja töölistega läbirääkimiseks. Sellega käitise juhatus ei nõustunud, kuigi käitises töötab 3 vahetust töölist, ja nende usutlemine on seetõttu raske, mispärast tööinspektor koostas akti ja andis materjali edasi Töökaitse ja Sotsiaalkindlustuse direktorile. Töötülide lahendamise komisjoni esimesel koosolekul katkestati lepitus, et ära oodata 13. veebruaril toimuva tööliste üldkogu koosoleku seisukohti. Koosolek otsustas aga käitise ettepanek tagasi lükata ja töötüli jätkata. Ka 17. veebruaril ei õnnestunud komisjonis lepitus ja komisjon teeb sundotsuse.

Imestama paneb, et käitise juhatus töötüliga nii väga kiirustab, või on see tingitud sellest, et praegusest töölisnõukogust langevad pooled välja ja sellega nendel meestel ei ole enam võimalusi vabalt esinemiseks töötülide lahendamise komisjonis.

Tööliste peakoosolek 28. novembril mõistis ühel häälel hukka dir. Hirschiku väljenduse majandusteadlaste koosolekul, kus üteldi, et Bedaux-süsteemiga töölised olevat väga rahul, mis osutus aga ebaõigeks. Senikaua, kui töölistele selgeid palga arvestamise aluseid ei esitata, kus iga tööline ise suudaks jälgida oma tehtud töö väärtust, ei saa ka töölised selle süsteemiga rahul olla.

Bedaux-süsteemi sisseseadmisel lubati dir. Hirschiku poolt tööliste üldkogu koosolekul, et selle süsteemiga töölised võivad julgesti tööd teha nii palju kui keegi jõuab, ei olevat karta, et palka kärbitakse. Nüüd on aga ometi tööliste arvamusel toimetatud palgakärpimisi. Käitise juhatuse seletusel olevat see tingitud arvestamise vigadest. Imelik, et see viga on kestnud 3½ aastat, ja nüüd alles leiti. Esineb ka juhtumeid, kus ei öelda ette hindade kärpimist jne. ja alles tööinspektor korra jalule seab.

Üldkogu koosolek on kaks korda nende asjaolude selgitamiseks dir. Hirschiku välja kutsunud koosolekule, kuid härra Hirschik ei ole tööliste soovidele vastu tulnud, vaid ütelnud, et mis ma sinna vaidlema tulen.

Üldkogu koosolekul tehti töölisnõukogule ülesandeks avaldada „Vaba Maas“ öiendus dir. Hirschiku seletuste kohta, mis ka viimaks ilmus mitmekordse nõudmise peale.

Palganõudmine ja tööseisak A.-s. Krulli käitises.

21. jaanuari hommikul jäi seisma töö Krulli käitise peaaegu kõikides osakondades. Selle põhjuseks oli vabrikuvälitsuse eitav seisukoht tööliste

üldise palgatõstmise (5 senti tunnis) nõudmise suhtes.

Kuna vabrikuvälitsus nõustus võtma tööliste ettepanekud kaalumisele, katkes tööseisak kella 2 paiku. Vabrikuvälitsus lubas teatada oma seisukoha ühe nädala jooksul.

4. veebruaril tuli kokku tööliste üldkogu vahepeal saanud vabrikuvälitsuse vastuse arutamiseks. Tööandja ettepanek oli — tõsta teenistus osale töölistele 2—4 sendi ulatuses tunnis. Üldkogu jäi siiski seisukohale, et palganõudmistele põhjuseks on elukallidus, mis riivab kõiki töölisi, ning et sellepärast võib jutt olla ainult üldisest teenistuse tõstmisest 5 sendi võrra tunnis, alates 1. veebruarist, ilma et oleks ette võetud palgaredeli ümberkorraldamist. Eitava vastuse puhul jätaavad töölised endile vabad käed. Vastus peaks tulema 7 päeva jooksul.

Töölisnõukogu aruande puhul võttis sõna töölisnõukogu liige Avastu, kes teatas, et töölisnõukogu töö on raskendatud: nimelt tööseisaku ajal seletas töölisnõukogu sekretär Tois, et tal ei ole aega tegelda töölistkonnaga ja tööandjate konfliktiga, kuna tal on käsil tähtsam asi, nimelt kandidimise Rahvuskokku 2. ringkonnas. Kuna selle all otsekohe kannatab töölisnõukogu, kui konflikti vahetalitaja tegevus, teatas Avastu oma lahkumisest töölisnõukogu liikme kohalt.

Selle peale pandi töölisnõukogu aruanne hääletamisele. Kuna kinnitamise poolt keegi ei hääletanud, siis mindi päevakorras edasi ilma kinnitamiseta.

Koosolijate hulgast esitati resolutsioon, milles avaldati Toisile umbusaldust. Kui resolutsioon ette loeti, nõudis Tois koosoleku lõpetamist, põhjendades seda kvoorumis puudumisega. Nii jäi resolutsioon hääletamata.

Üldkoosoleku nõudmise peale teatas käitise juhatus, et ta on nõus tõstma palku üldiselt 1 sent tunnis ja tükiteid kuni 4%. Töölisnõukogu selle pakkumisega ei nõustunud, mille peale käitise juhatus kutsus kohale tööinspektori, algatades töötüli ja paludes inspektori vahetalitust. Inspektori vahetalitus tulemusi ei andnud ja 11. veebruari üldkoosolekul rõhutati veelkord, et töölised jätaavad omale vabad käed. Sellele järgnevalt algas 12. veebruaril käitises istumisstreik, mis sai kesta kolm päeva, sest 16. veebruaril hommikul käitise väravad olid suletud ja töölisi sisse ei lastud ja ei lubatud ka tänavale koguneda. Samaaegselt valandati kõik töölised päevapealt, Tööliste Töölepingu seaduse § 18 p. 4 põhjal (töölepinguga endale võetud kohustuste täitmata jätmise) ja asuti lõpuarvete välja maksmisele.

Käitise juhatus tahab uuesti tööd alustada 21. veebr., kui tööle tulijaid leidub.

Politseivõimud on asunud juurdlust toimetama. Selleks otstarbeks on rida töölisi, muuseas ka töölisnõukogu liikmeid ja endine töölisnõukogu esimees V. Reining ülekuulamisele võetud.

Toimetuse töö lõpul asja lahendust polenud veel cite näha.

Tööseisak Riigi Sadamatehastes.

16. veebruaril oli Riigi Sadamatehastes umbes paaritunniline streik.

Tallinna linna käitised

Ehitusosakonna töölistele, kes pärast vallandamist tööle jäid, muudeti palgalepinguid 1. jaan. k. a. uute palgaraamatute väljaandmise-

ga. Uuteks palganormideks on ette nähtud avalike tööde või talviste tööde palganormid: meestöölistel 20 ja naistöölistel 17 senti tunni!

Peale muu on palgalepingusse sisse kantud, et tööline on kohustatud ilmuma tööle 4 tundi enne või pärast kindlaksmääratud tööaja algust kui tööjuhataja sellest eelneval päeval töölisele teatab ja et see aeg ei loeta ületunni tööks. Säärane tööde juhataja poolt eelmisel päeval määratud tööaja algus ja lõpp ei näi olevat kooskõlas tööliste töölepingu seadusega.

Kuid sellest veel halvem on palkade vähenemine talvekuudel praeguse elukalliduse juures. Pealegi teostavad töölisel harilikke linnale hädavajalisi töid.

Kas tõesti linnavalitsusel puudub võimalus töö eest korralikku palka maksa, mis võimaldaks ära elamist?

Linna trammis on lõpule jõudnud politsei-line juurdlus Töötülide lahendamise komisjoni sundotsuse mittetäitmise pärast. Juurdlusega on haaratud nii käitise vastutav juhataja kui ka kogu linnavalitsus, kes oma otsusega keelas ettevõtte juhatajale sundotsuse täitmise. Asjatoimetus on ette kantud sotsiaalministrile.

Töölisnõukogu omalt poolt jaanuarikuus k. a. juhtis kirjalikult sotsiaalministri tähelepanu säärasele olukorrale ja palus tema kaasabi asja kiiremaks otsustamiseks, enne kui möödub sundotsuse kehtivuse aeg — 6 kuud — millest on möödunud juba kolm kuud, s. o. pool aega.

Linnatöölised on korduvalt nõudnud, et neid arvatakse Riigi-, Omaval. Teenijate ja Riigitöölise pensioni seaduse alla. Nüüd on Sotsiaalministeeriumist saabunud vastus, et seda ei sünni, ja et omavalitsuste töölised peavad ootama üldist vanaduse-invaliiduse vastu kindlustamise seadust.

Küll on seoses selle küsimusega muudetud Töölise töölepingu seadust. (Vt. lh. 51 käesolevas numbris „Uusi sotsiaalseadusi“)

Seni linnatöölistel arvestati toetuskassamaksu 2% palgast, vastu Töölise töölepingu seaduse eeskirju ja seega kuulus töölise valdamise või lahkumise puhul see kinnipeetud palk tagasimaksmisele.

Uue olukorraga on aga seotud paljud küsimused. Uue kindlustusseaduse ootel ei ole vastavast kokkuleppest ja toetuskassa olemasolust huvitatud nooremad töölised, kes ei tea, kui kauaks nad linnatöödele jäävad. Vanadele töölisele, keda peatselt ootab töötavate perest väljalangemise oht, on see hoopis tõsisem küsimus. Valitsuse esindajate seletustest on selgunud, et vähemalt enne 6 aastat seaduse kehtivuse algusest ei ole loota väljamakse uue seaduse alusel. Ja kui kaob toetuskassa, kuhu on mitu aastat makse makstud, siis on välja vaated kurvad.

Töölisnõukogudel on kavatsus sellega seoses olevates küsimustes välja töötada ühised seisukohad, neid töölise üldkogu koosolekutel arutusele võtta enne vastavate kokkulepete sõlmimist.

Tallinna Tänavaraudteelaste Ühing pidas oma 10. aastapäeva. Aktusele ja koosviibimisele oli palutud trammidirektor, kes on ka ühingu liige!

Trammidirektori aktusest osavõtu kutset aga ei saadatud. Ühing on asutajate poolt ja põhikirja mõistete kohaselt mõeldud kutseühinguks!

Joh. Lorupi klaasivabrikus kestab osaline tööseisak juba 23. dets. 1937. a. alates, millal 400 töölisest sai lõpuarve 240. Tööseisak on tingitud klaasivanr. remondist ja tööandja seletuse järgi ka tellimiste puudusest talvekuudel. Tööliskonnale on tööseisak küllaltki raske talvel, millal uusi töökohti pole kerge leida. Tööliskonna soov on, et sääraseid remonditööseisakuid toimuksid suvekuudel, kuna siis töövõimalused mujal on avaramad. Ka on klaasitöö oma kuumuse tõttu just kõige raskem ja tervistapvam suvekuudel.

Osa vallandatud klaasipuhujaid leidis tööd o.-ü. Meleski klaasivabrikus, mis alustas tööd 7. jaan. k. a., kuna suurem osa on praegu töötava või ajutiselt Joh. Lorupi juures remonditööl. Kõige raskem on muidugi vallandatud lihttöölise olukord, kelle teenistus oli niikuinii väike ega võimaldanud mingit tagavara koguda. Kuna osalt töösus ja vallandatute arv ei võimaldanud vahetustega või lühema tööajaga töötamist peale lihvimisosakonna, siis pidi olukorraga leppima.

Praegu ongi klaasitööstuses peagu üldine seisak. Ainult o.-ü. Meleski, mis alustas tööd, aitas veidi oskustöölise olukorda parandada. Joh. Lorupi juures jäi tööle ainult kristalli- ja poolkristalli-osakond. Võib öelda, et pooled klaasipuhujatest on praegu töötava. Grischakovi klaasivabrik Tartus seisab juba 20. nov. m. a., ega teata midagi töö algusest, nähtavasti harustab Grischkov rohkem seista kui töötada, seepärast ei leia ta ka endale alatise klaasitöölise, mille üle ta tihti kurdab.

Lorupi klaasivabrikus oli läinud aasta lõpul töölisnõukogu ümbervalimine. Endine nõukogu valiti terves koosseisus tagasi: M. Männikson, Al. Oriik, Al. Meisner ja uue liikmena valiti juure M. Metsis. Töölisnõukogu suuremaks ülesandeks eeloleval aastal on püüda organiseerida kõiki klaasitöölisi kutseühingusse. Rahuldusega võib märkida, et vahekorrad klaasipuhujate kutseühingu ja tööandjate vahel on viimasel ajal paranenud, on aru saadud, et rahuliku koostöötamisega mõlemal pool saavutatakse enam kui alatiste tülidega.

Kutseühinglane.

A.-s. Balti Puuvillast.

Balti Puuvillas on n.-n. kindralite vahetuse järele (nagu seda nimetas üks direktoreist), käitumine muutunud rahuldavaks. Arvatavasti sundotsuse tähtaja lõppemisel tõstetakse palgaküsimus uuesti üles, sest praegused palgad ei suuda pidada sammu elukalliduse tõusuga. Lisaks võib ütelda, et töölise palku on ja tahetakse kärpida näit. kirjukudumise osakonnas, kus alatisel tulevad töösse uued mustrid ja artiklid, mille kohta puudub hinnakiri ja mis on hinnatud nii madalalt, et töölistel on väga raske tihti põhipalkagi välja teenida. Töölised koos töölisnõukoguga 14. jaan. nõudsid nendelt töödelt töötasude tõstmist ja uue artikli ilmunisel kohe ka sellele hinnale määramist.

Väärrib mainimist, et masinaparandajad,

n.-n. poolmeistrid, on asunud hankima endile käitise majades senise ühe korteri asemele kaht, kuna need on odavad, makstes Kr. 3.—kuus, soovitudes pensionäre paigutada rohkem ühte korterisse, kuigi poolmeistrite palk, võrreldes teisi töölisi, võimaldab äraelamist eramajades. Töölistele on säärane soov täiesti vastuvõetmatu.

Käitise juhatus andis lõpuarved 185 töölisele. Töölisnõukogu ettepanek selle küsimuse lahendamiseks oli esijoones tööpäevade arvu vähendamine, või kui see pole teostatav ja vallandamine osutub möödapääsmatuks siis võiks kõne alla tulla nooremate tööliste vallandamine.

Trükitöölistel

on käsil ülemaalisel ulatuses minimaalpalkade kehtimapaneku aktsioon. 21. jaanuaril trükitöösturite kongress suhtus sellesse ettepanekusse soodsalt.

Edasi trükitöölised nõuavad senise ametliku

A s. „Dilla“ töölisnõukogu Narvas

RODE, sekretär

MÄND, esimees

VOLKOV, abiesimees

seitsmepäevase puhkeaja asemel kaks nädalat puhkust, nagu see juba suuremalt osalt tegelikult on teostatud. Peale muude ülesannete on Tallinna trükitöölistel kavatsus endile ühiskondliku elamu soetamine korterikriisi lahendamiseks. Streigivabaduse puudumine on suureks takistuseks tööliste nõudmistele kaalu andmiseks.

Eesti Siidis

tööliste viimasel üldkogu koosolekul otsustati nõuda palkade tõstmist 25%.

O. Saare metallikäitise töötüli ei antud komisjoni.

Otto Saare metallitööstuses, kus on 57 töölisi, algatati 14. jaan. töötüli. Töölised nõudsid 15-protsendilist palgakõrgendust, trükitöö hinna reguleerimist ja minimaalpalkade kehtimapanekut — meestele 30 s. ja naistele 25 senti tunnis.

Töötüli püüdis tööinspektor lahendada kokkuleppe teel, mis aga korda ei läinud. Asjaotmetus kanti ette sotsiaalministrile, kes otsustas lugeda selle lõpetatuks ja seega jätta töölistele streigiõiguse.

Tööseisak Rauaniidid

tekkis protestiks meister L. Kurnosovi päeva-pealt vallandamise vastu. Kurnosov on E. Tekstiiltöölise ühingu tegelane.

O/ü. „Põhjala“

kummitööstuse tööliste üldkogu koosolek toimus 7. veebruaril s. a. Käitise töötavast 248 töölisest oli koosolekule ilmunud 127. Koosolekut juhatas töölisnõukogu sekretär E. Kägu.

Koosolek oli kokku kutsutud töölisnõukogu poolt seisukoha võtmiseks käitise juhatuse teadaande kohta, mille järgi, alates 4. märtsist, kogu käitis hakkab töötama 5 päeva nädalas. Jalkanõude osakond töötab juba aasta ümber 5 päeva nädalas.

Käitise juhatus põhjendab seda sellega, et turg olevat küllastatud väljast sissetoodavate kaupadega, mida Majandusministeerium liig vabalt võimaldavat.

Tööliste koosolek omalt poolt asja kaaludes

võttis vastu resolutsiooni, milles palutakse Tööliskoda astuda majandusministri ees sarne, et piirataks nende kummikaupade sissetoomist väljast, mida kodumaa tööstus ise valmistab.

Eesti Destillaadis

töölised on asunud töölisvanema valimisele.

Bertonie

tekstiilkäitises töölised valisid esmakordselt töölisvanema. Töölisvanemaks valiti Karl Oispuu. Asetäitja suhtes toimuvad järelvalimised. Tööandja püüdis töölisvanema valimisest pääseda sellega, et vallandas enne valimisi mõned töölised, nii et valimiste ajaks töölise arv langes alla 25. Kuna aga valimiste korraldamisele asumisel töölisi oli üle 25, ei takistanud see valimisi. (Vt. käesolevas numbris „Nõuandenurk“, küsimus 9.)

Narvast

Uus töötüli Kreenholmis.

Viimane Kreenholmi töötüli lõppes tööliste

kaotusega. Selles töötulis tehtud sundotsus kehtib 16. märtsini s. a. Et komisjoni otsustes vahet ei tekiks, selleks algatasid Kreenholmi töölised uue töötüli 23. jaanuari üldkogu koosolekul, millest võttis osa 775 töölist ja kus nõukogu esimees V. Mölder andis ülevaate eelmise töötüli käigust. Leiti, et töötülide lahendamise komisjon ei ole seni õiglaselt toimunud. Siiski otsustati teha veel viimane katse komisjoni kaudu oma palgaolude parandamiseks. Sealiures toonitati, et kui komisjon ka seekord tööliliste olukorda ei arvesta, siis tuleb töölistel otsida teisi teid oma palkade parandamiseks. Vastuõetud otsustes nõutakse päeva- ja tunnitöölisele 10 senti palka tunnis juure ja kolmevahetuse-töölisele 13 senti tunnis juure. Juurelisatav palk tuleks palgaraamatusse kanda lisatasuna, kuna palgaraamatus ettenähtud tükitöö korral tagatud palk peaks olema sama palk, mida maksetakse tükitöölisetele masina seisaku aja eest. Töölisnõukogule anti sel korral vabad käed kokkuleppe saavutamiseks.

Koosolekul refereeris töölisnõukogu liige A. Anija go teemal: „Kutseühingu ja ühistegevuse kaudu majanduslikule tõusule“, ja M. Kalvi: „Tööõnnetuste vältimise ja töötervisohu määrustest“.

Koosoleku lõpul läksid töölised raekojast läbi ja andsid hulgrana allkirju tööliskandidaatidele eelolevatel Riigivolikogu valimistel, nii et vastav arv allkirju oli rohkesti käes.

Üldkoosoleku otsuse kohaselt töölisnõukogu astus käitise juhatussega läbirääkimistesse. Käitise juhatus teatas, et tema üldse mingit vastust ei anna enne töötülide lahendamise komisjoni sundotsuse lõppemist.

Kreenholmi tööliliste palku on töötülide lahendamise komisjoni kaudu tõstetud kokku 16%. Tükitööliliste palgad on aga samad, mis enne töötüliisid. Nimelt pärast töötülide lahendamise komisjoni otsust hakkab käitise juhatus tööliliste palku alla viima päris lihtsast, ja nimelt järgmiselt: kui kuduja riidemeetri pealt saab 3 senti ja meister leiab selle palju olevat, siis lõpetab ta selle töö ja viib sama töö teise kalkulatšiooni numbrile uue töösorti näol ja maksab sellest 2½ senti, ka tunnitööliliste palku müütakse vähendada: juhtumil, kui mõni tööline lahkub töökohalt, kus tema tunnitasu on 26 senti, siis tuuakse tema asemele uus tööline samale töökohale, aga juba madalama tunnitasuga. Omapärane komme kehtib Kreenholmis vahimeeste ja pühkijate suhtes. Kui need saavad 60 aastat vanaks, võetakse neilt 10 senti päevas maha. Töölisnõukogu nõuab selle talitusviisi lõpetamist ja tööliliste puudujätud palga tagasi maksmist. Samuti nõuavad tükitöölised masinate puhastamise aja eest tasu, mida neile seni pole makstud.

16. veebruaril viibis Tööliliste Lahendamise Komisjon Narvas Kreenholmi töötüli lõpetusprotseduuri korraldamas. Lepitus mingeid tagajärgi ei andnud, kuna käitise juhatus oma poolt mingeid pakkumisi ei teinud. Komisjon määras, asja lahendamisele asudes, eksperdid ja nimelt Reimanni — statistika büroost, Eriti — Konjunktuurinstituidist ja Pikka — Majandusministeeriumist.

Töötüli Narva Linavabrikus.

1. jaanuaril s. a. kaotas kehtivuse Töötülide Lahendamise Komisjoni sundotsus Narva Linavabriku suhtes. Linavabriku tööliliste üldkogu koosolek algatas uue töötüli, nõudes palgakõrgendust ühtlaselt kõigile töölilistele 7 senti tunnis, kuid sääljuures jäeti töölisnõukogule vabad käed läbirääkimisteks ja kokkuleppe sõlmimiseks.

Lepitus tööinspektori juures mingeid tulemusi ei annud, kuna käitise juhatus ütles ära igasugustest pakkumistest. Töötülide Lahendamise Komisjonis samuti osutus kokkuleppe saavutamine võimatuks, kuna käitise juhatus keeldus vähimastki palgatõstmisest. Ka selles asjas tuleb komisjonil teha sundotsus. Komisjon määras ka siin toime panna eksperitiisi. Eksperdid on samad, kui Kreenholmiski.

Olgu tähendatud, et Narva Linavabriku tööolud on võrdlemisi rasked selle poolestki, et õhk on täis lina ja taku tolm, päälegi töötatakse suures kuumuses.

Viimane palgatõstmine Narva Linavabrikus oli möödunud suvel komisjoni kaudu, mil palku tõsteti 2,5%. Elu vahepeal on tuntuvalt kallinenud. Narvas alles mõne päeva eest tõusis leivakilo hinnas 2 senti.

Viljandist

Olukord Viljandi linna ehitustööstuslikus käitises.

Viljandi linna ehit. töölisnõukogu esitas linnavalitsusele märgukirja ehituskünniku R. Kvelsteini kohta, kes käitus töölilistega halvasti, sõimates neid töö juures „vasikaks“. Linnavalitsus võttis märgukirja teatavaks ja tegi Kvelsteinile noomituse. Kaaluti küsimust ka linnavalitsuse otsuse kohta 22. det. 1937, kus tähendatakse, et 25. veebr. 1938. a. alates ei võeta linnatöödele ühtki võõrapärase nimega isikut. Nõukogu leidis, et see otsus on ebademokraatlik ja tekitab laialdases tööliskonnas pahameelt. Selles asjas otsustati pöörduda Tööliskoja juhatusse poole.

„Tööliskoja Teataja“ küsimust arutades otsustati see tunnistada ainsaks töörahva häälekandjaks ja otsustati ka soodustada ning õhutada selle levikut koha peal. Pealeselle otsustati „Teataja“ tellida linna käitise jaoks kollektiivselt.

Üldiselt on linna ehitustööstuslikus käitises ilmastikuolude tõttu töö seisak. Ehitus-, mulla- ja sillutustööde käitises töötavad peamiselt hobusemehed mitmesugustel veotöödel. Töölisnõukogu sellekohasele järelepärimisele seletati linnavalitsuse poolt, et suurem tööhooaeg algab alles märtsi- ja aprillikuus, kui ilmastikuolud seda vähegi lubavad.

Tööde seisaku tõttu jäi tööta üle 100 töölise, ja küsitav on, kas need, kes võõrapäraselt nime kannavad, veel üldse linnatöödele pääsevad. H.

Sindist

Sindis oli jaanuarikuus 1938. a. 1018 tööl. Sindi Tekstiilkäitises töötas 787 tööl. Sindi ülejäänud 231 tööl. töötasid a/s „Kreenbalti“ kirjokudumise osakonnas.

Käitises olnud tuleõnnetuse tagajärjel tuli

käitises vallandamisele ligi 400 töölist. Selle tagajärjel Sindi tööliste olukord kujuneb müdugi erakorraliselt raskeks.

Palju riidu käitises tekitab töövahekorra lõpetamine tööandja ja tööliste vahel. On ette tulnud juhtumeid, kus tööline viiakse üle teisele tööle lepingut lõpetamata ja lõpparvet väljamaksmata. Ka teatatakse kolme kuu jooksul rohkem kordi töövahekorra lõpetamisest kui see seaduse järele on lubatud. Siiani olid töövahekorrad ka palgaraamatutes puudulikult märgitud. Vanema tööinspektori kohal käigust saadik 17. dets. 1937. a. on märgata aga asja paranemist. Mitme jaoskonna töölistel on nüüd palgaraamatusse märgitud, et tööline töötab ühes vahetuses 7—15.30 või tarbe korral kahe vahetusega, s. o. kella 6—14 ja kella 14—22. Sellega võib leppida, aga ühelt vahetuselt üleminekut kahele või ümberpöörduvalt peaks tööliste varem ette teatama. On sagedased nähtused, et alles eelmisel öhtul üteldakse töölisele järgmise päeva vahetuse muutmisest.

Sindi tööliste anti jõuluningiks igapähele 5 krooni. Soovi korral võis tööline selle summa eest Pärnust „Tekla“ kauplusest ka riiet võtta väikese hinnaalandusega, kuid riidevõtmine oli halvasti korraldatud. Paljud töölistes läksid kauplusele orderil tähendatud viimasel kuupäeval, kuid siis oli äri suletud inventuuri tõttu.

Sitsivärvimisjaoskonna tööliste makseti lõpuks ka augustikuul kodus oldud 12 päeva eest tasu välja ja seda vanema tööinspektori nõudmisel.

Palkades ei ole viimasel ajal mingit muudatust olnud.

Palju raskusi tõi sisekorra määruste muutmine, nimelt vahetuste muutmise osas. Hulk Sindi töölistel elab Pärnus. Teisipäevase vahetuse puhul ei saagi nad esmaspäeva öösel puhata. Esmaspäeva öhtul vabanevad nad töölt kell 22. Siis tuleb jala ära käia ligi 15 kilomeetrit ja teisipäeva hommikuks kell 6 peab jälle tagasi tööle olema. Sel ajal ei käi rong ega omnibus ja töölistes saavad seepärast ainult kodus söömas käia. Kolme vahetusega töö puhul jälle jäävad töölistes iga kolme nädala tagant ühest tööpäevast ilma. Käitiste töölinõukogud pöördusid selles asjas IV jaoskonna tööinspektori ja hiljem vanema tööinspektori poole, kuid tagajärjeta.

Organiseerimises Eesti Tekstiiltöölise Ühingu Sindi osakonnas on viimasel ajal edu märgata. Üle poole Sindi töölistest on Ühingu liikmed.

Suureks paheks Sindis on suur alkoholi tarvitamine ja joogikohtade rohkus.

Tööline.

Ellamaalt

Ellamaa Turbakäitises.

Käitise töölistes esinesid käitise juhataja ees palvega, et see annetaks jõuluningiks igale töölistele poole kuu palga. Palve leidis vastutulekut ning pühadekingiks jõujaama töölistes said poole kuu palga, teistel aladel töötajad, kes üle 1 a. olid tööl olnud, said igakuks Kr. 10.—. Ei unustatud

ka lapsi, ühekordset toetust saadi iga lapse kohta Kr. 10.—, mida said ka need töölistes, kellel 1 a. veel teenitud ei olnud, ja möödunud nov.—kuus vallandatud naistöölised said iga lapse kohta Kr. 5.—.

Käitise juhatus korraldas eelmiste aastate eeskujul ka möödunud jõuluks käitises asuvatele lastele jõulupuu, kus iga laps sai jõulukotikese.

Töölinõukogu algatusel korraldati kõnekoosolek 16. jaan. s. a., mida juhatas töölinõukogu esimees J. Offenbach.

Kõneles Töölistekoja ühistegevusinstruktor H. Isküll teemal: „Tööliste majandusliku olukorra parandusteid“.

Ettekanne võeti vastu elavate kiiduvaldustega.

Ettekandele järgnevalt sõnavõttudel arutati peamiselt Riisipere Ühiskaupluse kohaliku harukaupluse ümberkorralduse küsimusi. Riisipere Ühiskaupluse liikmeskonda kuulub kohalikest töölistest umbes 100, kelle algatusel möödunud 1937. a. maikuust alates tegutseb mainitud harukauplus, mis aga oma ruumidelt ja kõrvalise asukoha tõttu ei ole just sobiv. Kauplus kaupleb ka peenviina ja õllega, mille vastu oli sõnavõttusid. Mõtetevahetust oli käitise varustuspunkti harukaupluse kätte võtmise asjus, mis lähemal ajal vabaneb senise pidaja lahkumise tõttu. Töölistes ja ametnikud on selleks juba samme astunud ning vastava palve käitise juhatajale edasi annud.

Naistöolistest, kes vallandati möödunud sügisel nov.—kuus tööpuudusel, on juba kõik, kes seda soovisid, paar kuud järjekindlalt tööd saanud, kuigi esialgu ilma palgaraamatuta, juhuslikult, vabal kokkuleppel. Töölinõukogu vahelaastumisel aga muudeti vaba kokkulepe kindlaks töölepinguks ja 1. jaan. s. a. said kõik järjekindlalt tööl olijad palgaraamatud.

Rabas turba laadijail on juba hulk aega tagasi töölinõukogu kaudu käitise juhatajale teatavaks tehtud, et võetaks kord revideerimisele turbae wagonettide suurus, mida arvestatakse ebaõiglaselt. Laadijad töötavad tükitöö alusel ja saavad tasu laaditud turba kantm. eest, mis arvestatakse täislaaditud wagonettide arvust. Wagonetid on mitmes suuruses, 4,9—5,2 m³, arvestatakse aga kõik 4,3 m³ ja põhjendatakse seda sellega, et käitisesse jõudmisel ei ole need enam küllalt täis. Laadimist takistab käesoleval aastal sügav lumi, mille kõrvaldamiseks kulub päevas 1—2 tundi, mille eest eritatu ei makseta peale peateede puhastamise ja sellest tingituna venivad tööpäevad suuremate laadimiste puhul normaalajast pikemaks, vahest kuni 10 tundi päevas. Ületunde ei arvestata, põhjendades, et tööleminek igal hommikul viibib ja päeval on töövaheaegu, millega töökestvus ulatab kuni 8 tunnini päevas.

Need väited ei nea paika. Kuigi vahest mõni wagoneti nurk on alla vajunud, siis on see tingitud kas halvast teest või vigasest wagoneti assist. Kuigi vahest tööleminek viibib kuni ½ tundi, siis ei ole see tingitud töölistest ning ettenähtud tööalguseks kell 7 on kõik kohal. Päevased vaheaegad on aga ära kasutatud lumepuhastuseks. Niisugustel asjaoludel kõigub päevane töötasu 2.50 kr. ümber ja kui töötunnid päevas vähenevad töö vahesuse tõttu alla normaalaja siis ei küüni töötasu isegi päeva töötasu tasemeni.

Ühe valusa ja kauemalt aega päevakorras olnud punktina püsib ebaõiglane küteturba saamise kord, mis riivab umbes 60 alatise tööliste huve. See küsimus näis kord juba õiglaselt lahenevat, kuid

nüüd kuulub, et endine seisukord jäävat püsima. Käitise juhatus ei leidvat kusagilt nii suurt summat, Kr. 1500.—, millega seda kulu katta ja normi ühtlustada. Ometi väidavad need, kes käitise kortereid kasutavad, et ka nemad ei tule läbi saadava poole suurema küteturba normiga ja paluvad 1 vgn. võrra normi suurendada, mis on ka õigustatud. Mis puutub soovitatud hagude tegemisse, siis enamikul töölistel puudub mets. Ei ole ka töölistel aega nende tegemiseks, sest igäüks on kohustatud töölepingu alusel ja väikeste teenistusevõimaluste tõttu iga päev käitises tööl olema.

Töoline.

Raudteelt

Sisekorramäärused Ehitusameti liinjaoskondade käitistes.

„Tööliste töölepingu seaduse“ järgi oleksid sisekorramäärused pidanud olema välja pandud käitistes 1. jaanuarist 1937. a. Raudtee liinjaoskondade käitistes teostati see seaduse nõue alles möödunud aasta lõpuks. Raudteetöölised oma koosolekuil kiüll suusõnal ja kirjalikult nõudsid sisekorramääruste kehtimapanekut, kuid see ei annud tulemusi. Töölisvanematel oli korduvalt kõnelusi selle üle ka tööinspektsiooniga, kuid seal leiti, et raudteevalitsus ei jõudvat sisekorramäärusi nii kiiresti koostada. Lõpuks esitati möödunud aasta juulikuus töölinnõukogudele sisekorramääruste kava arvamiste avaldamiseks. Kuna esitatud kava oli väga puudulik, sest ta märkis ära vaid ühe poole kohustusi ja sisaldas terve rea vastuvõtmataid korraldusi töölisele, eriti tööaja suhtes, siis kasutasid töölinnõukogud neile seadusega antud õigusi ja esitasid oma ettepanekud sisekorramääruste kava muutmiseks ja täiendamiseks, millest täpselt kirjalikult informeeriti ka eriulesannetega tööinspektorit ja paluti sisekorramääruste kinnitamisel arvestada ka töölinnõukogude põhjendatud seisukohti. Ligi pool aastat hiljem — möödunud aasta detsembrikuus —, kui sisekorramäärused töölisele ette loeti, selgus, et töölinnõukogule esitatud sisekorramääruste kava ja tegelikult kehtimapanend sisekorramääruste vahel mingit vahet ei olud, välja arvatud paar-kolm redaktsioonilist laadi parandust. Seega tuleb konstateerida vaid kurba tõsiasi, et töölinnõukogude seisukohti ja soove selles küsimuses vähemalgi määral pole arvestatud.

Kutseühingu 15. aastapäev.

Raudtee liinitöölise võimsaim kutseorganisatsioon — E. V. Raudtee Tee- ja Ehituste kuu- ja päevatöölise kutseühing — peab oma järjekorralise peakoosoleku 27. veebruaril s. a. Tallinnas, Raudteelaste kodu ruumes. Kuna tähendatud ajaks täitub kutseühingul juba 15-nes tegevusaasta, siis on kavatsus 15. aastapäeva veidi pidulikumalt tähistada. Pärast peakoosolekut on kohe ette nähtud pidulik aktus, millest võtavad osa ka administratsiooni esindajad ja kutsutud külalised. Hiljem on kavatsus korraldada omavaheline koosviibimine.

Valvurite töökoormatuse vähendamine.

Valvurite esinduse ettepanekul pööras kutseühingu juhatus raudteevalitsuse poole Tallinnas Suur ja Väike Ranna, Jakobsoni, Poska

ja Vilmsi ning Tartus Näituse tänava kahevahetuslikel ülesõidukohtadel kolmevahetusliku valvurite valveteenistuse sisseseadmiseks, kuna liiklemise elavnenemisega on valvurite töökoormatus tähendatud ülesõidukohtadel märksa suurenenud. Praegune valvurite lühike puhkeae ei võimalda neile korralikku teenistusest väljapuhkamist ja raskendab seega korrapärast teenistuskohuste täitmist.

Valvurite vormiriietus.

Kutseühingu juhatuses kaaluti valvurite esinduse ettepanekuna praegust ülesõidukohta valvurite riidevarustuse ja vormiriietuse küsimust ja jõuti otsusele, et meesvalvuritele tuleks senisele riidevarustusele lisaks nõuda vormiüllikond, mis tunnistati neile vajalikeks mitmesugustel teenistuslikel põhjustel ja mis aitaks kaasa valvuritest ühtlasema ja korralikuma mulje saamiseks. Naisvalvuritele peeti tarvilikeks baretikujulise vormimütsi väljandmist. Ühtlasi avaldati soovi naisvalvuritele suveks musta või sinise töökitli ja talveks vateeritud talvepalitu väljaandmiseks. Eeltähendatud ettepanekud esitati raudteevalitsusele.

Kuutöölise puhkuse küsimus.

Raudtee kuutöölisel on õigus saada „Riigiteenistuse seaduse“ § 25 alusel palgalist puhkust pärast üheaastast teenistust 14 päeva ja pärast kaheaastast teenistust üks kuu, s. o. 30 päeva, kusjuures puhkuse lähem korraldamine kuulub vastava ülemuse võimkonda. Nimetatud puhkust arvestati seni mõnel töökohal kalendriaasta ja teisel riigi eelarveaasta järgi.

Raudtee kutseorganisatsioonide ja töölinnõukogude poolt on korduvalt väljendatud soovi ühtlase korra kehtimapanekuks puhkuste arvestamise, kusjuures on eelistatud puhkuste arvestamist riigi eelarve- ehk majandusaasta järgi, kuna puhkuste võimaldamise küsimus tehakse sageli olenevaks eelarveaastaks lubatud krediitidest. Puhkuste erineva arvestamise tõttu tekis möödunud aasta lõpul ühes käitises arusaamatusi ja takistusi puhkuste võimaldamisel töölisele. Töölinnõukogu võttis selle küsimuse uuesti üles ja hiljuti tehti raudteevalitsuse poolt üldine korraldus puhkuste arvestamiseks kalendriaasta järgi. Kohtadel, kus seni puhku si arvestati eelarveaasta alusel, on paljudel töölistel veel osa möödunud aasta puhkust saamata, kuna seda loodeti kasutada võivat veel eelarveaasta lõpuni, s. o. 1. aprillini. Nüüd seda saadaolevat puhkust möödunud aasta arvel aga enam ei taheta lubada, vaid see arvestatakse juba käesoleva aasta arvele. Sellane asjaolu on tekitanud töölise seas nurinat ja pahameelt, mis on täiesti õigustatud.

Et sellest n.-n. üleminekuaja küsimusest rahulikumalt üle saada, pöördus kutseühingu juhatus raudteevalitsuse poole sooviga, et töölisele veel saamata jäänud puhkust lubataks kasutada möödunud aasta arvel kuni käesoleva aasta 1. aprillini. Ka näeb seadus ette saamata jäänud kahe aasta puhkuse ühendamise võimaluse ülemuse nõusolekul. Raudteevalitsuse seisukohta selles küsimuses pole veel teatavaks tehtud.

Nõuandenurk

KÜSIMUS 5: Kui palju on raudteeremondi-kuutöölisel (vabateenija) õigus saada puhkust? Kas on vahet puhkuse vahel talvel ja suvel? Kas pühapäevad loetakse puhkusepäevade hulka?

VASTUS: Riigiteenijate (ametnike ja vabateenijate) puhkus on korraldatud Riigiteenistuse seadusega (RT 149 — 1924, art. 97, § 25). Raudteeremondi-kuutöölise (vabateenija) puhkuse küsimused lahendatakse sellepärast selle seaduse alusel. Riigiteenijatel on õigus igal aastal saada puhkeajaga: pärast üheaastast teenistust — 2 nädalat, pärast kaheaastast teenistust — üks kuu. Puhkeajal saab riigiteenija teenistustasu edasi. Teenistuse huvides ja riigiteenija nõusolekul võib kaht väljateenitud puhkust ühendada. Puhkuse lähema korra määrab vastava asutuse juhataja. Seadus ei tee mingit vahet puhkuse vahel talvel ja suvel. Pühapäevad loetakse puhkusepäevade hulka. Puhkuse jaotamine on võimalik.

KÜSIMUS 6: Olin riigiteenistuses vabateenija, kuupalgaline. Töötada tuli 16 ja vahest isegi 20 tundi päevas. Kas võin nõuda tasu ületunnitööde eest?

VASTUS: eitav.

Vabariigi valitsuse otsusega 19. oktoobrist 1932. a. (RT 84 — 1932, art. 643) on keelatud riigiasutustes tasuliste ületunnitööde tegemine ja ametkondade juhatajad on kohustatud korraldama töid nii, et need tehakse ära võimalikult vabariigi valitsuse poolt määratud tööaegadel. Teiselt poolt on riigiteenijad kohustatud oma otsekoheste ülesannete alal juhuslike tähtsajaliste kui ka jooksvate tööde lõpetamiseks töötama üle määratud tööaja erilise tasuta.

KÜSIMUS 7: Missugusest momendist alates on töölisanemaks valitud tööline kaitstud vallandamise vastu?

VASTUS: Tööstuslike käitiste tööliskonna asutuste seaduse (RT 61 — 1931, art. 488) §§ 39, 55 alusel töölisanem on erilisel kaitstud vallandamise vastu. Seda kaitset kasutab töölisanem aga ainult selle aja kestes, mil tema volitused kestavad. Töölisanemata volitused algavad sellest momendist, millal töölisanem asub (seatakse) oma ametisse. Töölisanemat ei seata ametisse aga mitte ainult valimisega käitise tööliskonna poolt, vaid tööinspektori või järgmiste instantside otsusega valitaks lugemise kohta. Pealeselle peab töölisanem võima asuda oma ametisse, s. t. en-

dise töölisanemata volituste aastane kestvus peab olema lõppenud. Järelikult ei ole kaitstud vallandamise vastu töölisanemata kandidaat ja töölisanemataks valitud isik kuni ametisse asumiseni. Küll on aga sama seaduse § 60 alusel vallandamise vastu kaitstud valimiskomisjoni liikmed kuni nende ülesannete teostamiseni. Et vältida töölisanemataks valitud või ülesseatud kandidaatide vallandamise võimalust tööandja poolt, on soovitatav, kui seesugust vallandamist on karta, töölisanemata kandidaat valida ka valimiskomisjoni liikmeks. Seadus ei takista nimelt töölisanemata kandidaati olemast samaaegselt ka valimiskomisjoni liige.

KÜSIMUS 8: Kas tööliste arvu muutumine käitises avaldab mõju töölisanemakogu liikmete arvu kohta?

VASTUS: eitav.

Tööstuslike käitiste tööliskonna asutuste seadus § 10 määrab ära töölisanemakogu liikmete arvu, olenevalt käitise tööliste arvust. Väheneb töölisanemakogu valimise järgi käitise tööliste arv, siis ei too see endaga kaasa töölisanemakogu liikmete arvu vähenemist, samuti ei too ka käitise tööliste arvu suurenemine endaga kaasa töölisanemakogu liikmete arvu suurenemist (n. asetäitjate kutsumine nõukokku), sest oluline on, nagu see järgneb §§ 10, 1. j. t. tekstist ja üldmõttes käitise tööliste arv valimise momendil. Alles järgmiste valimiste puhul tuleb nõukokku valida vastavalt enam või vähem liikmeid.

KÜSIMUS 9: Meie käitises töötas 27 töölist. Esitasime avalduse tööinspektorile tööliste üldkogu koosoleku kokkukutsumiseks, et korraldada töölisanemata valimist. Valimiste eel tööandja vallandas kolm töölist. Toetudes sellele, et tööliste arv on käitises langenud alla 25, väitis tööandja, et valimised peavad ära jääma. Kas on meil siiski võimalik töölisanemat valida?

VASTUS: jaatav.

Tööstuslike käitiste tööliskonna asutuste seadus § 1 ütleb, et tööstuslikes käitistes, mis on asutatud vähemalt kolmeks kuuks ja kus on vähemalt 25 töölist, asutatakse tööliskonna asutused. Tööliskonna asutuste loomine on alanud sellega, kui töölised esitavad tööinspektorile vastava avalduse tööliste üldkogu koosoleku kokkukutsumiseks. On sel momendil käitises 25 töölist, on võimalik ka töölisanemata valimisele asumine. Hilisem tööliste arvu vähenemine ei oma enam tähtsust valimiste käigus. Suureneb aga valimiste momendiks tööliste arv üle 100, siis valitakse juba töölisanemakogu. Käesolev juhtum on teatavas mõttes erandjuhtum, üldiselt vaata vastus küsimusele nr. 8.

Juriidiline nõuanne töölistele on korraldatud Tööliskoja kaudu järgmistel alustel:

Tallinnas

annab juriidilist nõu tasuta koja peasekretär advokaat I. Rebane, koja büroos, äripäeviti kella 5—7 õhtul, välja arvatud laupäev.

Tartus

annavad juriidilist nõu vastaval kokkuleppel Tartu Töölisühingute Keskliaud advokaadid J. Liibus ja A. Mekkart, kutseühingute liikmetele tasuta ja teistele 50-sendilise maksu eest

töökaitse ja sotsiaalkindlustuse küsimuste alal. Nõusaamiseks tuleb võtta vastav kviitung Tartu Töölisühingute Kesklidust, Filosoofi t. 11.

Pärnus

annab juriidilist nõu vastaval kokkuleppel Pärnu Tööliste Ühinguga advokaat A. Kõsemäkin kutseühingute liikmetele tasuta ja teistele 50-sendilise maksu eest töökaitse ja sotsiaalkindlustuse küsimuste alal. Nõusaamiseks tuleb võtta vastav kviitung Pärnu Tööliste Ühingu.

Vastutav ja tegev toimetaja: *Imar Rebane*, väljaandja: Töölisnõukoda. Ilmunud 18. veebruaril 1938. a.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükikoda, Pikk t. 2. 1938.